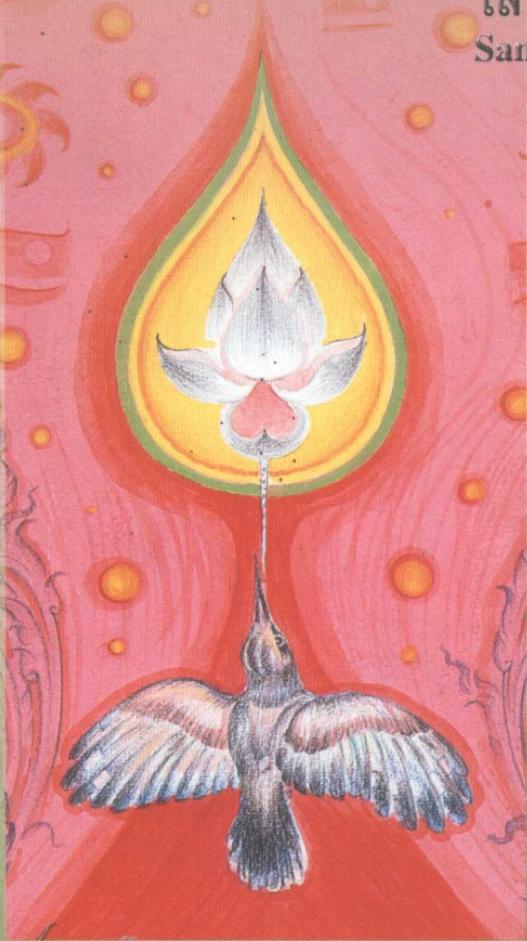

ສົກລົມນຸ່ຍໍນ

ເລື່ອນກາບສູ່ສັນຕິປະບາວຮຸມ

ເສັ້ນ ຈຳມີກ
Saneh Chamarik

Human Rights : A Path Towards Santi Pracha Dhamma

ສຶກສົມນຸ່ງຢຍະນ:

ເສັ້ນທາງສູ່ສັ້ນຕີປະຈາກຮຽນ

Human Rights: A Path Towards Santi Pracha Dhamma

เสนห์ จามริก
Saneh Chamarik

รวมจัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการดำเนินการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา-อีสาน
และสำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม
บัญฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Human Rights: A Path Towards Santi Pracha Dhamma
by Saneh Chamarik

ชื่อหนังสือ สิทธิมนุษยชน: เส้นทางสู่สันติประชารธรรม
ผู้เขียน เสน่ห์ จามริก
ปีที่พิมพ์ มิถุนายน 2543

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโครงการดำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา-อีสาน
และ สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาพปก/คำบรรยาย

ปางช้าง (อิสรา) ทายาททัย: กลุ่มไฟ
จัดรูปเล่ม นฤมล นพรัตน์
ราคา 20 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

เสน่ห์ จามริก.
สิทธิมนุษยชน: เส้นทางสู่สันติประชารธรรม.- – กรุงเทพฯ,
โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2543.
68 หน้า
1. สิทธิมนุษยชน I. ชื่อเรื่อง
323
ISBN 974-664-146-8

**รายงานคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการดำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
(นายป่วย อึ้งภากรณ์ และนายเสน่ห์ งามริก ผู้ร่วมก่อตั้งฯ พ.ศ. 2509)**

นายเสน่ห์	งามริก	ประธาน
นางเพชรี	สุมิตรา	รองประธาน
นายธเนศ	อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์	ธน怕พันธุ์	กรรมการ
นายสุลักษณ์	ศิวรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจิริดอนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายอุทัย	ดุลยเกشم	กรรมการ
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นางสาวศรีประภา	เพชรเมศรี	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์	เกษตรศรี	กรรมการและเลขานุการ
นายทรงยศ	แวงแหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

โครงการจัดพิมพ์คบไฟ

มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา

คณะกรรมการ

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จำริก	ประธาน
ศาสตราจารย์ระพี สาคริก	กรรมการ
อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
ดร.ชัยวัฒน์ คุประดกุล	กรรมการ
ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์	กรรมการ
ธนพรรณ ลีกธิสุนทร	กรรมการ

ที่ปรึกษา

ดร.สมบัติ จันทวงศ์
พระครีบrijิตโนลี
ประชา หุตานุวัตร

ผู้อำนวยการโครงการจัดพิมพ์คบไฟนานาชาติ
ไอแวน แคทส์
ดอนนา แอนเดอร์ตัน

คณะกรรมการฝ่ายจัดการ/บรณากิจการ

ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
ธนพรรณ ลีกธิสุนทร
สุนีย์ วงศ์ไชยวารณ
พฤต วนิชพันธุ์

จากปก

สิทธิมนุษยชน
เส้นทาง
สู่สันติประชาธิรัฐ
คือการยอมรับในสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งคน
แม้ต้องผ่านพายุพ้าฝน ก็มั่นคงผ่าฟันไป
สังคมธรรมอันยิ่งใหญ่
ไม่มีสิ่งใดๆ มาทำลายความเป็นคน

อุปมาดุจนอกล้า
จากถินทุกราล
อย่ามีอำนาจใจ
ทึ้งเต็จการและทุนระยำ
บินสู่ฟ้าอุดมการณ์
สูบวบานสังคมธรรม
มาทำลายความมุ่งหวัง
อย่าขวางธรรม...สันติประชา

ปางช้าง (อิสร้า) ทายาหทัย
กลุ่มไก
23 พฤษภาคม 2543

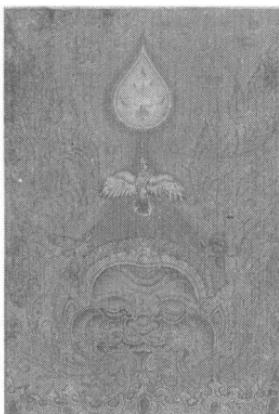
สารบัญ

Abstract

(11)

เกริ่นนำ	3
ข้อมูลรายอุดตันชั้นกลางไทย	8
เศรษฐกิจเสรี : จากอำนาจนิยม สู่กระแสอำนาจเบ็ดเสร็จ	13
บูรณาการสิทธิมนุษยชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	28
"เหลือวหลัง แลหน้า"	44

(9)

Abstract

Human Rights: A Path Towards Santi Pracha Dhamma

Human rights are taken as prerequisite and a process of development towards democracy, justice, and peace – or Santi Pracha Dhamma, a Thai phrase coined by Dr. Puey Ungphakorn to whom this paper is dedicated for his lifelong struggle for freedom. The study focuses particularly on the status and role of the middle classes, historically and theoretically regarded as the inspiring forces of liberties, democracy and progress. The rise of Thai middle classes is brought up for examination, along with the launching of planned industrial development in early 1960's under military dictatorship patronized by the western powers. Based upon patronage and authoritarianism, then, the Thai capitalism and middle classes fall into the irreversible state of privilege and dependency. That is how the so-called economic growth has been going on, at the expense of rural marginalization and impoverishment, and ecological degradation. As resource-based society, this dependent and exploitative style of development amounts to gross violation and destruction of the

common people's economic, social, and cultural rights, eventually of the right to life itself.

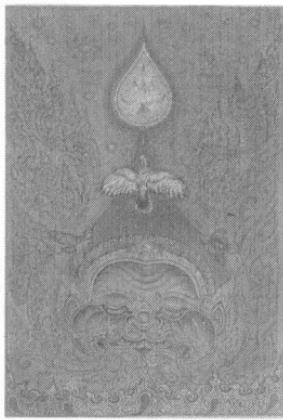
Lately, the Thai capitalism and middle classes, now constituting the new elites, also fall victim to globalization and the so-called free market as dictated by the industrialized powers and transnational corporations. With technological supremacy and the newly-created intellectual property right regime, the global capital market has proceeded to expand its power of control not only over economic and financial resources and institutions the world over including Thailand, but also the common people's sources of livelihood. In the process, the authoritarian "free market" turns itself into totalitarianism. In the process also, the privilege and dependency-prone Thai elites become increasingly alienated from their own people. Democratic institutions like political parties, elections, parliament, and the governmental machinery itself, become the instruments for subjugating the common people to the tyranny of the market. All this, in the name of economic freedom of the capital and "good governance".

Thai society has gone through the hard struggle for freedom, and yet that very freedom itself is instrumental for destroying freedom. As far as the understanding of human rights is concerned, there is a real need for a hard rethinking of what is being learned from the West, with its exclusive emphasis on unbridled individualism. Its historical and intellectual contribution in the matter of civil and political rights is being called into question. Serious attention is being paid to non-western concepts and values in order to rectify the shortcomings of the existing principle and practice of human rights. A holistic concept and understanding is being called for in terms of relationships between individual, society and ecology. Or, in the UN's jargons,

an integrated sense of human rights, embracing both civil and political rights, and economic, social and cultural rights. It is only in this way of understanding and practice that human rights can truly contribute to Santi Pracha Dhamma. The grass-root communities and people have now been learning and gradually gaining keen awareness of all this through their own concrete experiences. All this poses a great challenge especially to the middle classes, who, knowingly or unknowingly, are also coming under threat themselves from the further idolatry of the market by means of arbitrary deregulation, liberalization, and privatization.

ສຶກສົມນຸ່ງຍໍ່
ເສັ້ນທາງສູ່ສັນຕິປະຊາອරວົມ

เกรินนำ

ในสภาคความเป็นไปของบ้านเมืองและสังคมโลก คงจะเป็นที่เห็นกันได้อย่างชัดเจนขึ้นตามลำดับแล้วว่า เรื่องของสิทธิมนุษยชนจะเป็นเงื่อนปมสำคัญยิ่งยวดส่วนหนึ่งในทศวรรษต่อๆ ไปข้างหน้า และสังคมไทยเอง กำลังจะต้องเผชิญกับวิถีการเปลี่ยนแปลงสำคัญยิ่งอีกครั้งหนึ่งภายใต้แรงกดดันของกระแสโลกาภิวัตน์ในรูปโฉมใหม่ ซึ่งมีส่วนทั้งในด้านคุณภาพ บั้นทอนและในด้านส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ความพยายามและความร่วมมือร่วมใจคิดค้นและสร้างหาและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ไม่ใช่เพื่อปกปิดอำพรางและสงวนสถานะอำนาจผลประโยชน์ เฉพาะของชนบางกลุ่มบางเหล่าอย่างที่มักประพฤติปฏิบัติกันทั้งในหมู่อภิสิทธิ์ชนและในแวดวงวิชาการและการศึกษาวิจัยชั้นสูง หากแต่เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สังคมมนุษย์ รวมถึงสังคมไทยเรา ได้พัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมเปิดและเสรีอย่างแท้จริง และคนทุกหมู่เหล่าได้มีโอกาสเรียนรู้พัฒนาตนเองและดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีและสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งเพื่อว่า "เมื่อสถานะแห่งชาติ คือคนทั้งหมดได้เขียนลงขึ้นแล้ว ยอมมีกำลังที่จะแข่งขันต่อสู้กับชาติอื่นๆ ได้ในทุกภารกิจอาชีพ" ดังที่เจ้าพระยาธรรมคักดีมนตรี

ได้เคยตอกย้ำเอาไว้มื่อร่วม 80 ปีมาแล้ว¹ สิทธิมนุษยชนนับเป็นกัญแจ สำคัญต่อเป้าหมายแห่งชาติที่ว่านี้ ในสังคมโลกยุคของการพัฒนาเปลี่ยนแปลง

การนำเสนอประเด็นเรื่อง "สิทธิมนุษยชน: เส้นทางสู่สันติประชาธรรม" ณ ที่นี่ นับเป็นความพยายามอีกส่วนหนึ่ง เมื่อในโอกาสที่มีการจัดพิมพ์หนังสือชุดรวมบทศึกษาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ภายใต้ชื่อเรื่อง สิทธิมนุษยชน: เกณฑ์คุณค่าและฐานความคิด² ซึ่งเป็นการอุทิศแด่อาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ ผู้มีคุณупการล้นพันต่อสังคมไทย และต่อการเขิดชูทั้งหลักการและวัตรปฏิบัติอันเคร่งครัดในแนวทางแห่งเสรีชน ซึ่งรวมสรุปอยู่ในคำวิทีว่า "สันติประชาธรรม" และซึ่งประกอบเป็นประเด็นหลักของ การนำเสนอ ความจริงการกำหนดชื่อเรื่องนำเสนอ คือ "สิทธิมนุษยชน: เส้นทางสู่สันติประชาธรรม" นี้ ว่ากันโดยเคร่งครัดทางภาษาแล้วก็เป็นการ ชี้ช้อน เพราะคำว่า "ประชาธรรม" ตามคำจำกัดความของอาจารย์ป่วยฯ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.๖ ศ 1/1 รายงานการประชุมอุปราช และสมุหเทศบาล พ.ศ. 2462 เสน่ห์ให้เน้นของเดิม ใช้อังกฤษในเสน่ห์ ตามริก "เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน" นำเสนอในการสัมมนา "โครงการปราษณ์เพื่อแผ่นดิน" ครั้งที่ 1 เรื่อง "ปัญหาการพัฒนา: ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ" ณ สถาบันข้าราชการพลเรือน นนทบุรี 6-7 พฤศจิกายน 2541

² ผู้เขียน ได้ขอถือโอกาสเสนอ แสดงความขอบคุณผู้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุน การจัดพิมพ์ คือ ดร.ศรีประภา เพชรเมศรี แห่งบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้เป็นต้นคิดรวมงานเขียน พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ เพื่อใช้ประโยชน์ สำหรับการเรียนการสอนในหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ดร. ชัยวัฒน์ สถาานันท์ แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียน คำนำอันมีค่ายิ่ง มูลนิธิโดยด้วยประเทศไทย สำหรับเกียรติ TTF Award ที่มอบให้ กับชุดงานเขียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ และเหนือสิ่งอื่นใด ขอขอบคุณ สำหรับ คุณประโยชน์อันจะพึงมีต่อมวลสารมญชุนคนไทย ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของเรื่อง สิทธิมนุษยชนทั้งหมด

เอง ก็คือ สิทธิเสรีภาพของประชาชน³ นั่นเอง ซึ่งตรงกับความหมายของ "สิทธิมนุษยชน" อย่างไรก็ได้ ในหลักคิดของอาจารย์ป่วยฯ ประชาธิรัม หรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องที่อยู่โดดๆ หรือเป็น สูตรสำเร็จอยู่ในตัวเอง ดังที่บรรดานักวิชาการและนักสิทธิมนุษยชนจำนวน มากอาศัยอย่างอิงกัน หากโดยสาระเป็นเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลง แล้วก็ เพราะเป็นเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้เอง ที่อาจารย์ป่วยฯ จะย้ำถึงหลักวิธี "สันติประชาธิรัม" อยู่เสมอ ซึ่งหัวข้อที่อาจารย์ป่วยฯ ใช้เขียนเป็น "บันทึกประชาธิรัมไทยโดยสันติวิธี" ก็เป็นการอธิบายอยู่ในตัว ที่นำสันใจก็ตรงที่พดถึงบทบาทหน้าที่ของคนระดับปั้นผาชนไว้ว่า

...จุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้าย คือประชาชนชาวไทย
สิทธิเสรีภาพของประชาชนไทย

ในบรรดาประชาชนนั้น ไม่ว่าแห่งใด ย่อมมีผู้นำ ในกรณีนี้ คือ ผู้ที่ได้สำนักแล้วในสิทธิเสรีภาพ และใครเล่าที่ได้สำนัก เช่นนี้ถ้าไม่ใช่ผู้ที่ได้มีวาระนาได้รับการศึกษา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เมื่อมีวาระนาถึงเพียงนี้ ก็ย่อมต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่าผู้อื่น การนำไม่ใช่เป็นสิทธิหรืออภิสิทธิ์แต่เป็นหน้าที่⁴

จากนั้น ท่านยังได้จาระในถึงสันติวิธีปฏิบัติไว้ถึง 11 ข้อ ทึ้งในระยะยาว และปัจจุบัน แต่ก็ดังที่เราร่านก็หลายทราบกันดีอยู่แล้ว สันติวิธีในสังคม

³ป่วย อึ้งภากรณ์ : “บันทึกประชาธิรัมไทยโดยสันติวิธี” ใน ป่วย อึ้งภากรณ์: ประสบการณ์และข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว มนูชนิธิโภมล คีมทอง พ.ศ. 2539 หน้า 80

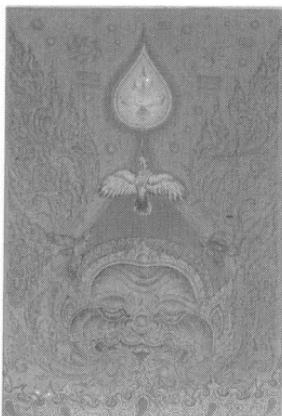
⁴แหล่งอ้างเดียวกัน หน้า 81

ไทยมักต้องประสบกับชะตากรรมเช่นไร อย่างเช่นที่ตัวอาจารย์ป่วยฯ เอง รวมไปถึงคนอื่นๆ อีกมากmany ต้องได้รับเป็นผลตอบแทน อะไรเกิดขึ้น กับสังคมไทยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา? คำอธิบายที่ชัดถ้อย ชัดคำที่สุดดูจะมาจากการ ดร.เกษยร เดชาพิร แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหา- วิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เคยดังข้อสังเกตเอาไว้ว่า "...สังคมไทยดังหาก เป็น ที่ๆ ไม่ปลดภัย ไม่ปลดกัย สำหรับอุดมคติและการเปลี่ยนแปลง"⁵ ผล ก็คือ สังคมไทยต้องมาพร้าวเรียกโดยหา "คนดี คนเก่ง คนกล้า" เอาเมื่อ ตอนที่อาจารย์ป่วยฯ จากโลกนี้ไป เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2542 นี้เอง แต่ก็เพียงแค่นั้นสำหรับสังคมไทยในยุคซึ่งเหล่า "ผู้ที่ได้มีวารสาร ได้รับการ ศึกษา" เอาแต่ความอยู่รอดเฉพาะตนเป็นอุดมคติสูงสุด !!

อย่างไรก็ต ความมุ่งหมายของการนำเสนอประเด็นเรื่อง "สิทธิ มนุษยชน: เส้นทางสู่สันติประชาธิรัฐ" ไม่ใช่เรื่องชีวิตความเป็นไปของ อาจารย์ป่วยฯ โดยตรง หากแต่จะใช้เป็นบทเรียนจากหลักคิดและความ คาดหวังของท่านเป็นฐานเริ่มต้น เพื่อมองออกไปข้างหน้า อันเป็นชีวิต เศรษฐกิจการเมืองภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ซึ่งทำให้สถาน- การณและขอบข่ายปัญหาสิทธิมนุษยชนค่อนข้างแตกต่างออกไปจากช่วง ทศวรรษ 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519 ในประสบการณอันแล้ว รายของตัวอาจารย์ป่วยฯ ในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงจากเผด็จการทหาร สู่ระบบธิรัฐมนุษย์ประชาธิรัฐ กลุ่มนคนที่รวมเรียกกันว่า ชนชั้นกลาง ต้องนับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการสิทธิมนุษยชน โดยนัยนี้ จึงจะ ขอเริ่มเรื่องโดยจับประเด็นเกี่ยวกับชนชั้นกลางไทย โดยเฉพาะในฐานะเป็น "ผู้ที่ได้มีวารสาร ได้รับการศึกษา" และทั้งเป็น "ผู้ที่ได้สำนึกแล้วในสิทธิ

⁵ เกษยร เดชาพิร อดีต 26 กรกฎาคม 2539 อ้างใน เสน่ห์ จำริก: "สังคมสันติภาพ" ใน ฐานคิด: สุ่นทางเลือกใหม่ของสังคมไทย โครงการวิถีกรรคน พ.ศ. 2541 หน้า 59

เสิร์ฟภาพ” จนกระทั่งได้เสวยผลแห่งสิทธิเสิร์ฟภาพ สามารถก่อสร้างสร้างฐานะขึ้นเป็นใหญ่ในทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นในด้านธุรกิจ การเมือง ราชการหรือวิชาการ

ย้อนรอยอดีตชนชั้นกลางไทย

ชนชั้นกลางได้ชื่อว่าเป็นตัวจัดสำคัญของการปฏิวัติประชาธิปไตย และพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองของสังคมโลกตะวันตก มาเมื่อ 45 ปีเศษที่แล้วนี้เอง ความสนใจได้แพร่ขยายมาถึงเรื่องของชนชั้นกลางในภูมิภาคคนออกตะวันตก ทั้งในแอเชีย อาฟริกา และ拉丁อเมริกา โดย "สถาบันนานาชาติเกี่ยวกับอารยธรรมที่แตกต่างกัน" (INCIDI เป็นคำย่อมาจากชื่อเต็มภาษาฝรั่งเศส Institut International des Civilizations Différentes) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ได้จัดให้มีการประชุมที่กรุงลอนดอน เพื่อศึกษาและอภิปรายกันในหัวข้อเรื่อง "วิวัฒนาการชนชั้นกลางในประเทศไทย" ในปี พ.ศ. 2498 เป็นช่วงเวลา 10 ปีเศษ หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้กระแสนโยบายและยุทธศาสตร์มหาอำนาจอุดสาหกรรมตะวันตกในอันที่จะสถาปนา "ระบอบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่" หรือ "ระบอบโลกใหม่" หลังจากบทเรียนความผิดพลาดและความล้มเหลวของระบบอาณานิคม ทั้งนี้โดยอาศัยการจัดตั้งสามสถาบันเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศขึ้นมาเป็นเครื่องมือ คือ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร หรือ

องค์การค้าโลกในปัจจุบัน ซึ่งมาเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายขึ้นในหมู่ประชาชน คนไทยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจการเงินสองสามปีมานี้ อนึ่ง ในปีของการประชุมระหว่างประเทศเรื่องชนชั้นกลางดังกล่าว ก็ยังเป็นช่วงเวลาเดียวกัน กับที่ทางธนาคารโลก ได้ส่งคณะผู้แทนมาทำการศึกษาสำรวจเศรษฐกิจไทย และให้คำแนะนำนโยบายการพัฒนาต่อรัฐบาลไทยในช่วงปลายสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม และก็มาเป็นที่ตอกย้ำรับ wang แผนพัฒนาเศรษฐกิจ กันหลังรัฐประหารตุลาคม 2501 สถาปนา "ระบบปฏิวัติสหภาพ-ถนน ประภาส" ตั้งแต่บัดนั้น เศรษฐกิจการเมืองไทยก็ตกลอยู่ภายใต้กระแสพัฒนา อำนวยนิยมตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

จะอย่างไรก็ตาม อย่างน้อยจากทัศนะของวงวิชาการในประเทศไทย "ด้อยพัฒนา" หลังได้รับเอกสารใหม่ๆ โดยอนุมานมาจากน้ำเสียงของที่ประชุมระหว่างประเทศดังกล่าว ชนชั้นกลางดูจะให้ความหวังอย่างสูงส่ง ที่จะเป็นกระแสคลื่นอนาคตของการพัฒนาที่สมดุลและก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำนองเดียวกันกับชนชั้นกลางในประวัติศาสตร์โลกตะวันตก ของไทยเรา ก็ไม่ได้น้อยหน้า เมื่อจอมพลสุขุม มนตรี ประกาศในปีก่อนหน้าเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก ถึงความปรารถนาแรงกล้าที่จะ "สร้างชนชั้นกลางให้มีจำนวนมากกว่า ชนชั้นอื่น... เพราะข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า เราสามารถสร้างชนชั้นกลางขึ้นมาได้ มากเพียงใด ก็เป็นการสร้างสังคมใหม่สำหรับประเทศไทยและเป็นสังคมที่ ผาสุกมากเพียงนั้น" จุดเน้นในเรื่องปริมาณจำนวนชนชั้นกลางดูจะ กระเดียดไปสอดคล้องกับสิ่งที่อริสโตเติล ปราษฎ์ชาวกรีกว่า เอาไว้เมื่อเกือบ สองศตวรรษครึ่งมาแล้ว⁶ นัยว่าจะได้ภาษาสำนวนจากกุนซือหัวใจสูญมี

⁶ ความเคลื่อนไหวทางความคิด เรื่องชนชั้นกลางที่บรรยายมา ณ ที่นี้ ได้เคย บันทึกไว้เมื่อ 36 ปีก่อน ใน เสน่ห์ جامริก: "ปัญหาของไทย" บทพนวกเรื่องแปล แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ (จาก J. K. Galbraith, *Economic Development in Perspective*) พ.ศ. 2507 หน้า 138-168

บทบาทแข็งขันทางความคิดในชีวิตการเมืองไทยมายาวนานตั้งแต่สมัยรัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคต้นๆ ที่เดียว

ผลสืบเนื่องจากหลักนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ
ตามคำเสนอแนะของธนาคารโลก กล่าวคือ ส่งเสริมการประกอบการและ
การลงทุนของภาคเอกชน พร้อมทั้งจำกัดบทบาทของภาครัฐ เหล่านี้ก่อ
ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างภายในสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง การเติบใหญ่ขยายตัวของกลุ่มนักธุรกิจ หลากหลายขึ้นตาม
ลำดับ ซึ่งอาจเรียกว่า “ได้” กลุ่มทุนและชนชั้นกลาง กลุ่มธุรกิจการเงิน
และอุตสาหกรรม เช่นว่านี้ แม้จะกรงสร้างตัวและเติบใหญ่ขึ้นมาภายใต้
ระบบอุปถัมภ์อุ่นชูของรัฐบาลเพื่อจัดการทหารก็จริงอยู่ แต่เมื่อระบบนั้นๆ
เองถึงคราวต้องเลื่อมถอยตกต่ำถึงขีดสุด ทั้งในฐานะความชอบธรรม และ
ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการครองอำนาจ กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้
ก็พร้อมที่จะหันหลังให้กับกลุ่มอำนาจผู้เคยให้การอุปถัมภ์กันมา ดังที่เกิด
ขึ้นในห้วงเหตุการณ์ “มหาวิปโยค” 14 ตุลาคม 2516 ในทางกลับกัน
ในช่วงเวลาเพียง 3 ปีต่อมา ก็อ้าแขนรับกระแสปลุกระดมตาม捺รับ “ชา
พิฆาตชัย” ของหัวหน้าพระราชาติไทยในช่วงนั้น ซึ่งจบลงด้วยรัฐประหาร
6 ตุลาคม 2519 ปลุกเพื่อจัดการทหารให้คืนชีพมาอีกครั้งหนึ่ง⁷ การปฏิวัติ

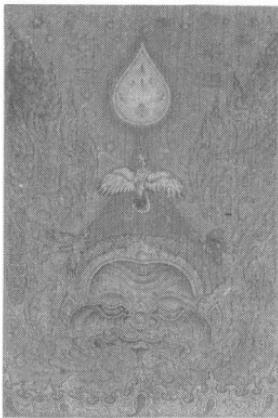
⁷ เกี่ยวกับวิกฤตการเปลี่ยนแปลงและทักษะที่ของกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง
สนองตอบต่อสถานการณ์ อันนำไปสู่การล้มสลายของระบบเพื่อจัดการณ์-ประภาน
14 ตุลาคม 2516 และต่อกระแสปฏิวัติ “ชาพิฆาตชัย” ก่อรัฐประหาร 6 ตุลา
คม 2519 โปรดดู เบเนดิก แอนเดอร์สัน: “บ้านเมืองของเรารลงแดง: แนวโน้มทางสังคม
และวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลาคม” (แปลจาก Benedict Anderson,
“Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup”,
1977 โดย เกษียร เดชะพีระกับคณะ) ใน จากร 14 ถึง 6 ตุลา โครงการดำราสังคม
ศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 2, 6 ตุลาคม 2542 หน้า 100-123

รัฐประหาร 14 ตุลาคม และ 6 ตุลาคม นี้ กลุ่มทุนและชนชั้นกลางไม่ได้อยู่ในฐานะจะลงมือกระทำการโดยตรง คงมีบทบาทแต่เพียงเป็นแรงหนุน เท่านั้น และแล้วในช่วง 20 ปีก่อนนั้น กระแสพลังชนชั้นกลางก็ได้เดิบใหญ่ ขยายตัวกว้างขวางออกไปโดยลำดับ รวมทั้งกลุ่มเคลื่อนไหว 14 ตุลา. เอง ผ่านกระบวนการพัฒนาการทางการเมืองยุคเศรษฐกิจ "โชคช่วงชัวล" และ "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" ของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และยุคการเมืองเงินตรา "เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า" และ "ประชาธิปไตยเต็มใบ" ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุมหัวณ จนถึง เหตุการณ์รัฐประหาร หลังยุค ในนามของ "คณะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งชาติ" (รสช.) ในเดือนพฤษภาคม 2535 กระแสพลังชนชั้นกลางถึงได้ออกมากระทำการต่อต้าน "พฤษภาทมิฬ" โดยตรงอย่างทว่างหัน ขัดความสามารถเป็นพลังปลูกจิตสำนึกทางการเมืองระงับยับยั้งเผด็จการและความรุนแรง นับเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงสถานะความเดิบใหญ่ของกลุ่มชนชั้นกลางอย่างชัดเจน ไม่เพียงแต่ในด้านปริมาณจำนวนและความหลากหลายเท่านั้น หากยังบ่งชี้ไปถึงวัฒนธรรมการพัฒนาทางจิตสำนึกร่วมกันในอันที่จะยืนหยัดในความเป็นอิสระเสรีของตน ซึ่งถ่ายทอดจากกระแสเศรษฐกิจ มาสู่กระแสการเมือง กระแสพลังชนชั้นกลางยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ เมื่อเศรษฐกิจลังคอมไทร์พัฒนาเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีข่าวสารข้อมูลอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

ถึงตรงนี้ จاكทีย้อนรอยอดีตชนชั้นกลางไทยช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาอย่างย่นย่อถักถ่อง ก็มีคำตามมาว่า เราจะประเมินสถานะบทบาทชนชั้นกลางกันอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากแง่มุมของพัฒนาการ

Saneh Chamarik , "Question of Stability and Security in Thailand" ใน M. Rajaratnam and Lim So Jean, ed., *Trends in Thailand*, Singapore University Press, 1973, หน้า 87-96 และ เสน่ห์ จำrik "การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 เล่มที่ 3 พฤษภาคม 2517 หน้า 168-180

สิทธิมนุษยชน และในฐานะที่ชั้นกลางได้ชื่อว่าเป็นผู้ชูคบไฟแห่งอุดม-การณ์สิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย และความก้าวหน้า ณ บัดนี้ โครงสร้างสังคมการเมืองไทยกำลังพลิกผันปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว พลังอำนาจ วานานาของผู้เป็นใหญ่ในวงราชการต้องเลื่อมถอยลงไปโดยลำดับ เหล่าชั้นชั้นกลางภาคเอกชนต่างสอดแทรกอยู่ทั่วทุกมุมขอนทำแท่นอำนาจ อิทธิพลต่างๆ ในสังคมไทย ไม่ว่าจะในด้านการเมือง ธุรกิจ เศรษฐกิจการเงินการธนาคาร อุตสาหกรรม สื่อสารมวลชนทุกแขนงวิชาชีพวิชาการ รวมทั้งเหล่าเทคโนโลยี หรือ "มืออาชีพ" โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจการเงิน ซึ่งเป็นที่เรียกร้องแสวงหาเพื่อเตรียมการเมืองบรรดากลุ่มอำนาจนักเลือกตั้งทั้งหลายในยุคโลกาภิวัตน์ บรรดาตัวละครสำคัญๆ ทั้งฝ่ายเทพ และฝ่ายมารในเหตุการณ์มหาวิบโยคทั้ง 14 ตุลา 6 ตุลา และพฤษภาทมิฬ ต่างดำเนินการอยู่กันพร้อมหน้าในเวทีการเมืองที่ชูคติ "ไม่มีมิตรหรือศัตรูที่ถาวร" ซึ่งก็ฟังดูดี เท่ากับเป็นการรวมซ้อมพลังกันภายใต้ถึงตอนนี้ กลุ่มทุนและชั้นชั้นกลางไทยนับว่าได้ผ่านพ้นวงจรอุบាទของการปฏิวัติรัฐประหารและความรุนแรง ซึ่งครอบจำกิจสังคมการเมืองไทยมาตลอดหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และพระราชนั่น จึงสามารถบรรลุถึงซึ่งสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลและการเมือง รวมทั้งเปิดทางสะดวกให้ชั้นสูงสิทธิอำนาจการเมืองได้อย่างเต็มภาคภูมิ ดังที่เห็นๆ กันอยู่ตลอดช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมา ประเด็นอยู่ที่ว่า สิทธิเสรีภาพ เช่นวันนี้ จะถูกใช้ไปในทิศทางใด กล่าวคือ จะเป็นไปในแนวทางของพัฒนาการสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย และความเป็นธรรม ดั่งปณิธาน 14 ตุลา หรือว่า จะคงย้ำจำเจอยู่ในวงกรอบของอำนาจนิยม อันเป็นกระแสหลักของเศรษฐกิจการเมืองไทยยุคพัฒนา

เศรษฐกิจเสรี: จากอำนาจนิยม สู่กระแสอำนาจเบ็ดเสร็จ

ประเด็นปัญหาเรื่องกระบวนการพัฒนาการลิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และความเป็นธรรม หรือที่รวมเรียกว่า "สันติประชาธิรัฐ" ที่ว่านี้ถ้าเราพิเคราะห์ย้อนไปในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ให้ดี และด้วยใจที่เป็นธรรมแล้ว ก็จะเห็นได้ไม่ยากนักว่าบรรดาปัญญาอย่างยกและรุนแรง ทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีสมญานามจากความเชล้าเบาปัญญาของชนชั้นปักครองแบบทั้งนั้น เป็นเหตุให้การเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมดาโลก ไม่อาจเป็นไปอย่างราบรื่นและสันติได้ ในโลกสมัยใหม่การปฏิวัติใหญ่ๆ ที่ยังความสูญเสียใหญ่หลวงแก่มนุษยชาติ อย่างที่เราเรียนรู้กันจากประวัติศาสตร์ ก็เป็นภาพสะท้อนชัดเจนในสัจธรรมความเป็นจริงของโลกมนุษย์ ในข้อนี้ ดังเช่นปฏิวัติฝรั่งเศส ปฏิวัติอเมริกา ปฏิวัติบอลเชวิกในรัสเซีย และปฏิวัติคอมมิวนิสต์ของจีน ในทางตรงกันข้าม อย่างในกรณีของอังกฤษ หลังจาก "ปฏิวัติอันเรืองนาม" (Glorious Revolution) ในปี ค.ศ. 1688 สถาปนาข้อบัญญัติว่าด้วยลิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลขึ้นแล้ว ลังคอมอังกฤษ ก็สามารถดำเนินวิถีชีวิตอย่างสันติ ทำการปฏิรูปขยายลิทธิเสรีภาพ เช่น ให้ชาวช่างชาวอุตสาหกรรมได้โดยลำดับ แล้วก็ด้วยพื้นฐานของลิทธิเสรีภาพ เช่น ว่านี้เอง นอกเหนือไปจากเงื่อนปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมอื่นๆ ที่ลังคอม

อังกฤษสามารถพัฒนาธุรกิจหน้าเหนือสังคมชาติอื่นๆ ในยุโรปสมัยนั้น⁸ ทั้งหมดนี้ ชนชั้นกลางนับเป็นผลลัพธ์ข้อเคลื่อนสำคัญยิ่ง เป็นพลังจุดประกายให้เกิดสำนึกดีเด่นตัวในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพ แฝงขยายออกไปทั่วโลกในทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม จากแง่พัฒนาการก้าวหน้าของสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยของ ปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์ชนชั้นกลางดังกล่าว ก่อให้เกิดข้อจำกัดอย่างน้อย 2 ประการ ซึ่งมีส่วนเสริมซึ่งกันและกัน คือ ประการแรก ข้อจำกัดในหลักคิดที่กำหนดความหมายและขอบข่ายเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้เฉพาะภายในกรอบความสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์ส่วนที่เรียกว่า "สิทธิราษฎรและการเมือง" (civil and political liberties) อันเป็นอาชญากรรมอุดมการณ์และแรงบันดาลใจให้ชนชั้นกลางสามารถต่อสู้และเดินไปใหญ่ขยายพลังอำนาจอิทธิพลขึ้นสู่สถานะชนชั้นปกครอง ดังที่เราเห็น ประจักษ์กันอยู่โดยทั่วไป รวมทั้งในสังคมไทยเราเอง ข้อจำกัดที่ว่านี้ เป็นช่วงของความลักษณ์ขัดแย้งตลอดมา และดูจะกว่าความรุนแรงยิ่งๆ ขึ้น ในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน ดังที่จะกล่าวถึงในตอนต่อไป

ข้อจำกัดประการที่สอง เป็นเรื่องของภายในธรรมชาติชนชั้นกลาง เองในฐานะปุถุชน ดังที่ศาสตราจารย์เคนรี เกรย์สัน ได้เคยดัง เป็นข้อสังเกตเชิงทฤษฎีไว้ว่า ชนชั้นกลางไม่ได้มีความหมายเพียงแต่เป็นกลุ่มชนผู้อยู่ในอาชีพและบทบาทหน้าที่ทางอาชญากรรมในชีวิตสังคมสมัยใหม่ ทั้งที่เป็นเจ้าของกิจการและอำนวยบริการทางวิชาชีพ อย่างที่นิยามกันโดยทั่วไปในแวดวงสังคมศาสตร์เท่านั้น หากยังเป็นเรื่องของทัศนคติของชนชั้นกลางเองที่มีต่อสังคมด้วย จริงอยู่โดยพื้นฐานและพื้นเพทางสังคมแล้ว ชนชั้นกลางเป็นผู้มีใจอิสริยะ รักการริเริ่มขวนขวยและแสวงความเปลี่ยน

⁸David Landes, *The Wealth and Poverty of Nations*, Abacus, 1998, หน้า 213-223

แปลงก้าวหน้าด้วยกำลังปัญญาความสามารถของตนเอง แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อถึงจุดหนึ่งในการได้เด้าสถานะทางเศรษฐกิจสังคม ชนชั้นกลางนั้นๆ เองก็อาจกลับกลายไปมุ่งมั่นอยู่กับเรื่องของอภิสิทธิ์สถานภาพของตนเอง และข้อจำกัดห่วงห้ามต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าของสังคมโดยรวม⁹

ข้อจำกัดสองประการดังกล่าว ได้บังเกิดขึ้นแล้วกับชนชั้นกลาง สังคมโลกตะวันตก และยังเป็นเครื่องอธิบายได้ในทำนองเดียวกันสำหรับ พฤติกรรมของชนชั้นกลางไทย ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ตรงที่ว่า จุดเริ่มต้น ของชนชั้นกลางไทย ไม่ใช่เป็นการก่อร่างสร้างฐานะทางเศรษฐกิจสังคมโดย ลำแข็งของตนเองอย่างอิสระและต่อสู้กับชนชั้นอภิสิทธิ์โดยตรง หากอาศัย แบบอิงอยู่ภายใต้อุปถัมภ์อุ่นชูของชนชั้นปกครองมาโดยตลอดตามวิถี พัฒนาการของกลุ่มทุน โดยเฉพาะในสังคมไทยยุคพัฒนา ซึ่งเป็นจุดสนใจ โดยตรงในที่นี้ แน่นอน ไม่ใช่ในกลุ่มชนใด ยุคใด สมัยใด ย่อมจะต้องมี กรณียกเว้นที่ส่วนกระแสอยู่เสมอ ในหมู่ชนชั้นกลางก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในแวดวงวิชาชีพอิสระซึ่งมีอยู่มากหมายหลักหลายในชีวิตสังคมสมัย ใหม่ แต่ว่าโดยรวมแล้วชนชั้นปกครอง ชนชั้นนายทุน และชนชั้นกลาง ทั้ง สามร่วมอยู่ในกระบวนการความล้มเหลวเชิงอุปถัมภ์และต่างตอบแทนซึ่งกัน และกัน โดยนัยนี้ ชนชั้นกลางไทยจึงก่อตัวขึ้นและพัฒนาเติบโตควบคู่มา กับระบบอภิสิทธิ์ ผลที่ตามมาก็คือ ทั้งกลุ่มทุนพร้อมด้วยชนชั้นกลางไทย ต้องตอกย้ำในกระแสแวดล้อมธรรมของการพึ่งพา และทั้งที่ฉลาดปราดเปรื่อง ในเชิงการศึกษาร่วมเรียนฝึกฝนทางวิทยาการและประกอบกิจกรรมงาน ทว่า อ่อนด้อยในจิตสำนึกรักนักงานเกินกว่าที่จะเกิดวิสัยทัศน์เลิงเห็นลู่ทางการพัฒนา ที่ยั่งยืนและเป็นໄกแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมได้อย่างแท้จริง

⁹Henry Grayson, *The Crisis of The Middle Class*, New York, Rinehart & Company, Inc., 1956, หน้า Preface IX

ด้วยระบบอภิสิทธิ์ และวัฒนธรรมการพึ่งพาที่ว่าเนื่องที่กลุ่มทุน และชนชั้นกลางไทยต้องถูกขักนำให้เข้าสู่กระแสการพัฒนาอำนาจนิยมภายใต้ "ระบบปฏิวัติ" ของจอมเผด็จการสฤษดิ์-ถนน-ประภาส ทั้งนี้ โดยอาศัย การช่วยเหลืออุปถัมภ์ของมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และการทหาร เป็นการแลกเปลี่ยนกับการใช้ประเทศไทยเป็นฐานที่มั่นด้านหน้าต่อด้านการขยายอิทธิพลคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการกำราบปราบปารามกุลอำนาจการเมืองและทหารฝ่ายตรง กันข้าม นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจคงเป็นไปตามสูตรสถาปนา "ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่" หรือ "ระเบียบโลกใหม่" ของกลุ่มมหาอำนาจอุดสาหกรรมตะวันตก หลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น เอง กล่าวคือ พ่วงเศรษฐกิจไทยและชาติต่างๆ ให้เข้าอยู่ในระเบียบเศรษฐกิจโลก ภายใต้การควบคุมครอบงำของมหาอำนาจอุดสาหกรรมตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา โดยยุทธศาสตร์การเร่งรัดพัฒนาอุดสาหกรรม เปิดแหล่งตลาดและทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ในภูมิภาคเขตร้อน อย่างเช่นของไทยเรา ข้อนี้จะเป็นที่รู้เห็นและทราบกันดีอยู่โดยทั่วไปแล้วจนถึงขณะนี้ รวมทั้งผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะต่อภาคเกษตรชนบท ซึ่งถูกบีบบังคับให้ต้องเข้าสู่ระบบเกษตรแผนใหม่เพื่อ การส่งออกนำรายได้เงินตราต่างประเทศมาใช้จุนเจือพัฒนาภาคเมืองและธุรกิจอุดสาหกรรม ในขณะที่ภาคเกษตรชนบทเองไม่ได้มีโอกาสใช้รายได้จากผลิตผลของตนเองเพื่อพัฒนาเพิ่มผลิตภาพเลย คงได้แต่อาศัยการบุกเบิกขยายที่ทำกินเข้าไปในพื้นที่ป่าเขตร้อนอันทรงคุณค่าสำคัญยิ่งในด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภาคเกษตรชนบทจึงต้องตอกอยู่ในสภาพความยากจน ช่วยดัวเองไม่ได้ ผู้คนต้องทิ้งบ้านช่องไร่นาหางานทำเพื่อความอยู่รอดในเมืองแหล่งพัฒนาธุรกิจอุดสาหกรรม ชีวิตครอบครัวและชุมชนต้องล้มลาย ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดินและป่าอันเป็นฐานต้นทุนชีวิตของมวลเกษตรกรและของชาติโดยรวม ต้องเสื่อมโกร穆ลงไป

อย่างไม่อาจลับพื้นคืนมาได้ ทั้งหมดเหล่านี้ได้มีการพูดการเขียนยังกันมามากและเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งแก่สายตาคนตื่อยุ่งแล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายความอะไรกันอีก

อย่างไรก็ต้องที่จะเป็นต้องเน้นถึงโดยเฉพาะในที่นี่ก็คือ นัยความหมายความสำคัญของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมถึงผลกระทบดังกล่าวต่อเรื่องของสิทธิมนุษยชน ภายใต้กระแสโลกวิถีนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง การแพร่方案ของมหาอำนาจอุดหนุนสนับสนุน ตามที่ระบุไว้ในเอกสารนี้ จึงเป็นจุดก่อความลักลั่นขัดแย้งในหลักคิด ความหมายและขอบเขตของสิทธิมนุษยชนในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ อันส่งผลกระทบมาถึงบัญชาภัยในของเศรษฐกิจสังคมไทย ซึ่งชนชั้นนำยินยอมส่งมอบให้เข้าอยู่ภายใต้อุปถัมภ์อำนาจโดยดุษณี เพียงเพื่อการดำเนินสถานะอำนาจของตน และที่กำลังจะเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติที่น่าเชื่อถือ ของชนชั้นนำภายใต้ "ประชาธิปไตยเต็มไป" ขณะนี้ รวมตลอดถึงภัยต่อระบบอนรัฐธรรมนูญสูงสุด "ปฏิรูปการเมือง" ในปัจจุบัน ประเด็นข้อนี้ ก็จะได้นำมาพิเคราะห์เช่นกัน สำหรับในชั้นนี้ เห็นสมควรจะทำความเข้าใจกันก่อนถึงหลักคิดและจุดยืนของมหาอำนาจอุดหนุนสนับสนุนสนับสนุนที่ต่อต้านบทความวิพากษ์เรื่อง "Immiseration & Human Rights" โดยศาสตราจารย์เอ็ดเวิลด์ เอส. เฮอร์รเมน แห่ง Wharton School มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา เป็นบทความสั้นๆ แต่ได้ความกระตัดชัดเจน จึงขอ拿来ถ่ายทอดต่อในที่นี้

(ถามว่า) กระบวนการเดิบโต(ทางเศรษฐกิจ) ซึ่งคนจำนวนมากต้องยกขันขันแคนลงไป ในขณะที่ชนชั้นนำจำนวนน้อยมั่งคั่ง ร่ำรวยขึ้นนั้น จะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงหรือไม่ ? ตามทฤษฎีเสรีนิยม และตามคำจำกัดความที่

ใช้กันในบรรดาองค์การหลักๆ ด้านสิทธิมนุษยชน
(คำตออบคือ) ไม่ใช่นั้น สิทธิมนุษยชนหมายความเฉพาะ
ถึงสิทธิส่วนบุคคลและการเมือง....สิทธิมนุษยชนไม่ได้รวมไปถึง
สิทธิทางเศรษฐกิจในเรื่องการยังชีพ การศึกษา บริการสุขภาพ
ที่อยู่อาศัยและการทำงาน ดังนั้น ถ้าหากความยากจนข้นแคร้น
เกิดขึ้นมาจากการทำงานโดยปกติของระบบตลาดซึ่งด้วยสาเหตุบัน
ฐานอำนาจของบรรษัทและธนาคารเอกชน และด้วยความช่วย
เหลือของไอ.เอ็ม.เอฟ ธนาคารโลก รัฐบาลสหรัฐ และระบบ
ประชาธิปไตยแต่ในนาม อย่างเช่นเม็กซิโก หรือชิลี แล้วใช้รักไม่
ใช้เรื่องเกี่ยวข้องอะไรกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน¹⁰

ด้วยเหตุนี้เอง สรหรัฐอเมริกาจึงไม่ยอมให้สัตยาบันรับรองกดิกาสัญญาว่า
ด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับทั้งยังตีความหมายของ
สิทธิมนุษยชนไปในแนวทางสอดคล้องกับความต้องการของระบบบรรษัท
เอกชน ซึ่งยึดถือหลักการ "เสรีภาพทางเศรษฐกิจ" ในอันที่จะแพร่ขยาย
อาณาจักรของตน ในทางตรงกันข้าม กลับถือเอาว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ
สังคมดังกล่าว เท่ากับเป็นการแทรกแซงต่อสิทธิของเหล่านักลงทุนทั้งหลาย
รวมทั้งที่ ไอ.เอ็ม.เอฟ กับธนาคารโลกกำหนดเงื่อนไขเงินกู้ให้มีการตัดลด
งบประมาณรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคม อย่างเช่นในเรื่องโภชนาการ
บริการสุขภาพ หรือการศึกษา ก็ถือเสียว่าไม่เกี่ยวข้องอะไรกับสิทธิ
มนุษยชน¹¹ หรือแม้แต่ในหมู่องค์กรสิทธิมนุษยชนด้วยกันเองก็พึงเป็นที่
เข้าใจด้วยว่า

¹⁰Edward S. Herman, "Imperialism & Human Rights", ใน *Third World Resurgence*, No.58, Jan. 1995, หน้า 41

¹¹แหล่งอ้างเดียวกัน

ทางการสิทธิมนุษยชนตะวันตก อย่างเช่น Amnesty International Americas Watch , Helsinki Watch และอื่นๆ ล้วนเป็นกลั่งที่ทำการต่อสู้ที่สำคัญๆ มากมากร้ายกาจเรื่อง และบ่อยครั้งที่ต้องเผชิญกับการโจมตีให้ร้ายจากการธุรกิจ และการเมืองตะวันตก ถึงกระนั้น องค์กรสิทธิเหล่านี้ก็ยังต้อง ถูกจำกัดจำเขี่ยวอยู่ด้วยคำนิยามเสรีนิยมเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่ง เป็นคำนิยามที่ไม่เพียงแต่จำกัดด้วยเงินเท่านั้น หากยังทำ ให้ (สิทธิมนุษยชน) กล้ายเป็นเรื่องที่มีความหมายน้อยลงไป และบางครั้งก็ชวนให้เบี่ยงเบน และหลงผิดในระเบียบโลกใหม่ ซึ่งถือเอาว่าความยากจน ขั้นแคนของชนส่วนใหญ่ และการ ปฏิเสธความจำเป็นพื้นฐานได้กล้ายเป็นส่วนประกอบหนึ่ง ของกระบวนการเดิมๆ (ทางเศรษฐกิจ)¹²

อนุประโยคตอนท้าย พังดูก็ตรงกันกับที่เราท่านทั้งหลายจะได้ยิน ได้ฟังอยู่ น้อยๆ จากบรรดาานักเศรษฐศาสตร์ไทยทั้งหลายถึงคำว่า “Trade-off” ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ และ ซึ่งเท่ากับว่าเศรษฐกิจเศรษฐศาสตร์การพัฒนาเป็นหลักวิชาการว่าด้วย ความเป็นปฏิปักษ์ต่อมวลชนส่วนใหญ่! และก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า หลัก วิชาการที่ว่านี้ ก็คือ สิ่งที่ร่าเรียนท่องบ่นกันมายากลำบากเสรีนิยมตะวันตก นั่นเอง และก็คงไม่ได้จำกัดเฉพาะแต่ในแวดวงเศรษฐศาสตร์เท่านั้น ทั้ง หลายทั้งปวงเหล่านี้ เป็นปมปัญหาไม่เฉพาะสำหรับส่วนตัวของนักวิชาการ หากแต่เป็นปัญหาวิกฤตของสภาวะการศึกษาของไทยเราโดยรวม ซึ่ง อบรมบ่มเพาะให้บรรดา “ผู้ที่ได้มีวิสานาได้รับการศึกษา” ในความคาดหวัง ของอาจารย์ป่วยฯ กลับต้องขาดสามัญสำนึกที่จะเตือนรองเครื่องราญ ดังที่

¹²แหล่งอ้างเดียวกัน หน้า 43

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้ทรงเตือนสติเอาไว้ ดอนดันๆ ที่ตะวันตกเริ่มแพร่อำนาจเข้ามาว่า "...การงานสิ่งใดของชา (ฝรั่ง) ที่คิด ควรจะเรียนรู้เอาไว้ ก็ให้อาояงเชา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไป ที่เดียว..." หรือดังที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้ชี้ให้เห็นในเรื่องของการศึกษาถึง "...ฝ่ายโภษต่างๆ ที่มากับอารยธรรมของชาวตะวันตก...คุณ หมั่นด์ โภษอนันด์..."¹³

การพิเคราะห์โดยไปถึงเรื่องของหลักวิชาการ นักวิชาการ และการศึกษา ในที่นี้ไม่ใช่เป็นเจตนาที่จะออกนออกเรื่องเลย หากหมายที่จะชี้ให้เห็นว่า เรื่องของลิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องลึกซึ้งลับซับซ้อน และโดยหากฐานแล้ว เกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่กับสำนักการเรียนรู้ของมนุษย์ การศึกษา และวิชาการจึงเป็นเงื่อนปมสำคัญยิ่งยวดในฐานะเป็นสื่อถ่ายทอดอบรมบ่มเพาะความคิดความเชื่อของคน แล้วในทางปฏิบัติ การศึกษาและวิชาการรวมถึงตัวนักวิชาการเอง ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอดอบรมบ่มเพาะเช่นว่านี้ ในสภาวะการเรียนรู้ของบรรดาประเทศกำลังพัฒนามีถึงไทยเรา ต่างดกอยุ่งยากได้กระแสครอบงำของตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา จึงเป็นแนวโน้มอย่างสูงที่บรรดา "ผู้ที่ได้มีวิสนาได้รับการศึกษา" ทั้งหลาย ทั้งที่โดยดังใจและไม่ดังใจ จะพัฒนาไปเป็นกลุ่มนรประเทกที่ถูกตราหน้าอยู่ในขณะนี้ว่าเป็น "ปัญญาชนนายหน้า" (Comprador Intelligentsia) กล่าวคือ กระทำบทบาทหน้าที่นำเสนอบลูกฝังในหมู่เพื่อร่วมชาติของตนเองเกียวกับหลักวิธีคิดแบบตะวันตกที่อื้อต่อการถ่ายโอนทรัพย์ ความมั่งคั่งจากลังคอมของตนเองออกไปสู่ลังคอมโลกตะวันตก และในขณะเดียวกัน

¹³ อ้างอิงใน เสน่ห์ จำrik: "เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน" บทความ นำเสนอในการสัมมนา "โครงการปรัชญาเพื่อแผ่นดิน" ครั้งที่ 1 เรื่อง "ปรัชญาการพัฒนา: ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ" ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน นนทบุรี 6-7 พฤศจิกายน 2541 หน้า 6

ก็พยายามทำลายความเชื่อถือในเรื่องของการแสวงแผลด้วยทางเลือกที่ดีกว่าไปจากกระแสอำนาจนิคมสมัยใหม่¹⁴ พฤติกรรมพฤติกรรมที่ดำเนินการนี้จะเห็นกันด้วยดีน ทั้งในรูมมหาวิทยาลัยและตามสื่อมวลชนต่างๆ เป็นการแฝงอิทธิพลทางความคิดความเชื่อออกไปอย่างกว้างขวางในหมู่สาวรานชน และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการเปิดช่องทางสำหรับตนเองที่จะได้เด้าสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งกรุยทางขึ้นสู่สถานะอำนาจการเมืองในที่สุด

ย้อนกลับไปพิจารณาถึงสถานการณ์ความเป็นไปของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางไทย จากที่ได้พัฒนาเติบใหญ่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์และอำนาจจัตุริยมหั้งในระดับโลกและภายในชาติ ผ่านสถานการณ์วิกฤต 14 ตุลา และ 6 ตุลา จนบรรลุถึงสำนักความเป็นอัตลักษณ์และจุดยืนร่วมกันทางเศรษฐกิจการเมือง โดยอาศัยความลัมพันธ์เชื่อมโยงของสามสถาบันหลักภาคเอกชน อันได้แก่ สมาคมหอการค้าไทย สมาคมธนาคารไทย และสภาอุตสาหกรรมไทย ซึ่งได้วางรากฐานมาตั้งแต่สมัย "ระบบปฏิวัติ" ของกลุ่มอำนาจ สุนทรี-ถนน-ประภาส และหั้งในประการสำคัญ ยังพรั่งพร้อมด้วยกองหนุนอันเกรียงไกรของเหล่าเทคโนโลยีและหุ้นส่วน ไม่ใช่เป็นผู้ครอบครองรับจากภาครัฐดังเช่นแต่ก่อนเพื่อความชัดเจน อาจแบ่ง 3 ช่วงใหญ่ ๆ ดังนี้¹⁵

➡ ช่วงปี 2523-2531 "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" กลุ่มทุนธุรกิจการเงินพร้อมด้วยกลุ่มนักบริหารจัดการ "มืออาชีพ" เข้ามีบทบาทร่วมในรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ดรีมทีมเศรษฐกิจ"

¹⁴ Renato Constantino, "Globalisation and the intellectual tradition", *Third World Resurgence*, No.76, Jan.1996 หน้า 34

¹⁵ จากที่บันทึกไว้ในแหล่งอ้างอิงเชิงอรรถหมายเลขอ 13 หน้า 8-9

นำโดยนายบุญชู โรจนเสถียร อดีตผู้จัดการใหญ่องค์การกรุงเทพฯ ในฐานะรองนายกรัฐมนตรี ผู้ได้สมญา "ชาร์เครษฐกิจ" พร้อมด้วย ดร.อ่านวย วีวรรณ อดีตที่ปรึกษาเศรษฐกิจของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ประกาศดึงสมญาประเทศไทยเป็น "บริษัทรวมไทย" (Thailand Inc.) ตามแบบฉบับที่นิยมใช้เรียกขานประเทศไทยญี่ปุ่น พร้อมทั้ง ประกาศรณรงค์นโยบายเปิดประตูด้อนรับการหลั่งไหลเข้าของ การลงทุนของบรรษัทข้ามชาติ โดยอาศัยแรงงานใจเรื่องแรงงาน ราคากลุ่มและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

- ➡ ช่วงปี 2531-2534 รัฐบาล "ประชาธิปไตยเต็มใบ" ของ พล.อ. ชาติชาย ชุณหวัณ ประกาศนโยบายเปลี่ยนนามรอบให้เป็น นามการค้า ส่งเสริมการกว้างซื้อที่ดินเก็บไว้ธุรกิจอย่างท้า รัมกรัพย์ โดยถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ช่วยให้คนไทยรวมกันช่วยนา ข้าวไว้รำรวยเงินทองขึ้น และ
- ➡ ช่วงปี พ.ศ.2535-รัฐบาลขัดตาทัพรัฐประหาร ร.ส.ช. ของอำนาจบ้าน บันยารชุน รัฐบาล "ประชาธิปไตยเต็มใบ" ชวน หลีกภัย - บรรหาร ศิลปอาชา - พลอ.ชวัลิต ยงใจยุทธ - ชวน หลีกภัย ประกอบเป็นช่วงของการเปิดเสรีต่อเนื่องกัน จากการเปิดเสรี ทางการค้าและการเงินวิเทศธุรกิจ ภายใต้รัฐบาล 2 ชุดแรก จนเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ภายใต้รัฐบาลชุดต่อมา สถาบันการ เงินล้มสถาบันการเงินติดกันเป็นหนึ่ลินลันพันตัว และต้องตอกย้ำ ภายใต้อำนาจกำกับควบคุมเงื่อนไขเงินกู้ตาม "โครงการปรับโครงสร้าง" ของ ไอ.เอ็ม. เอฟ

จากระบวนพัฒนาการในช่วง 20 ปีเศษดังกล่าวนี้ เห็นได้ชัดว่า กลุ่มทุนและชนชั้นกลางคงสืบทอดความเป็นอภิสิทธิ์ชน ความเป็นอำนาจ นิยม และวัฒนธรรมการพึ่งพา ดังเช่นที่เคยเป็นมา เมื่อครั้งอยู่ภายใต้อุปถัมภ์ของเผด็จการทหาร ความเป็นอภิสิทธิ์ก็ เพราะยังคงส่วนรักษาแบบแผนนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของสภาพัฒนฯ ซึ่งชูสถานะความเป็นชนชั้นและความเป็นใหญ่ของภาคเมืองและธุรกิจอุดสาหกรรม เนื่องจากเกษตรชนบท ความเป็นอำนาจนิยมก็ เพราะยังคงยึด เป้าหมายเร่งรัดอัตราการเติบโตทาง "เศรษฐกิจ" ตามนัยของทฤษฎีเสรีนิยม อันแห่งไว้ด้วยอำนาจนิยมของตะวันตก โดยไม่สนใจใช้ดีอะไรกับสิทธิเศรษฐกิจ สังคมอันเพียงมีเพียงได้สำหรับชนส่วนใหญ่ สิทธิในการเมืองที่ตราไว้เป็นตัวบทกฎหมาย จึงมีค่าแต่เพียงในนาม ไม่อาจบังเกิดผลจริงจัง อะไร และประการสุดท้ายที่ต้องยกที่นั่งเป็นทุนนิยมแบบพึ่งพา ก็ เพราะ เศษชิ้นอยู่กับระบบอุปถัมภ์อุ่มชู ครั้นมาถึงตอนนี้ ได้ช่องทางพึ่งเงินทุน จากภายนอก ดังที่ "ดรีมทีมเศรษฐกิจ" ของรัฐบาล พล.อ.เพร谋ฯ ทำการ รณรงค์ดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งก็ประจำกับสภาวะตลาดอุปสงค์ภายในของ กลุ่มประเทศอุดสาหกรรมเอง กำลังถูกอยดึงแต่กลางทศวรรษ พ.ศ. 2510 ในขณะเดียวกันกับที่ปริมาณเงินลงทุนขยายตัวเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องหา หนทางลงทุนใหม่ๆ ภายนอก เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดในเวทีแข่งขันการ ค้าโลก¹⁶

ภายใต้กระแสขยายการลงทุนของธุรกิจเอกชนออกสู่ตลาดโลก เช่นวันนี้เองที่บรรษัทชั้นชาติได้ก่อตัวเติบโตขึ้นในช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2500 นั้น เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ประเทศไทยเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจส่งเสริม

¹⁶Henry Shutt, *The Trouble with Capitalism: An Inquiry into the Cause of Global Economic Failure*, London & New York, Zed Books, 1998 หน้า 35-

การลงทุนเอกชน จำนวน กลุ่มบรรษัทข้ามชาติก็เติบใหญ่กล้าแข็งยิ่งๆ ขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะถึงช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2520 มีการกระจายรวมตัวกันทำการขยายการลงทุนและอำนาจบริหารจัดการออกไปทั่วโลก ประมาณว่า มีบรรษัทข้ามชาติทั่วโลกรวม 40,000 บรรษัท ควบคุมบริษัทเครือข่ายถึง 250,000 แห่ง ความใหญ่โตมโหฬารของบรรษัทข้ามชาติจะเห็นได้จากตัวอย่างกลุ่มบรรษัทใหญ่ที่สุดประมาณ 200 บรรษัท ควบคุมกว่าหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยวัดจากปริมาณรายของโลก การค้าโลกส่วนใหญ่ ระหว่างกوار้อยละ 30 ถึงกوار้อยละ 40 เป็นกิจกรรมการค้าภายในเครือข่ายบรรษัทเดียวกัน การกระจายพลังอำนาจด้วยการรวมตัวและควบคุมกิจการ (mergers and acquisitions) นับวันจะเข้มแข็ง รุนแรงยิ่งๆ ขึ้นอย่างไม่อาจหยุดยั้งได้ ในประการสำคัญ บรรษัทข้ามชาติเหล่านี้ ยังได้เร่งหนุนจากบรรดารัฐบาลที่เดินแนวตลาดเสรี รวมทั้งสถาบันเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศ อย่างเช่น ไอ. เอ็ม. เอฟ ธนาคารโลกและองค์กรค้าโลก ทั้งหมดเหล่านี้ประกอบเป็นพลังผลักดันให้ระบบตลาดเสรีอันเป็นหัวใจของ "ระบบท่อลอกใหม่" แผ่ขยายออกไปทั่วโลก โดยอาศัยสูตรนโยบาย 3 ประการ คือ ยกเลิกการควบคุมของรัฐ (Deregulation) ปล่อยเสรีทางการค้าและการเงิน (Liberalization) และการแปรรูปธุรกิจให้เป็นของเอกชน (Privatization)¹⁷ ดังที่เราเริ่ม

¹⁷ แหล่งอ้างเดียวกัน หน้า 119

Frederic Clairmont, "The Unstoppable Behemoths", *Third World Resurgence*, No.63, Nov.1995 หน้า 34-36

Sarah Anderson & John Caranagh, "The rise of global corporate power", *Third World Resurgence*, No.97, Sept.1998 หน้า 37-39

Hans-Peter Martin and Harald Schumann, *The Global Trap: Globalization and the assault on prosperity and democracy*, London and New York, Zed Books, 1997 หน้า 8

คุ้นๆ กันอยู่และกำลังส่งผลกระทบในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจการเงินของไทย ขณะนี้ และเมื่อประมวลกันแล้วก็ประกอบเป็นเป้าหมายที่เข้าใจได้ไม่ยาก กล่าวคือ เพื่อถ่ายโอนอำนาจจารrectให้แก่ภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งโดยแท้จริง ก็หมายถึง กลุ่มทุนข้ามชาติหรือด้วยแทนนายหน้าห้างหุ้นส่วนเอง ทั้งนี้ ในนามของประสิทธิภาพและการแข่งขันเสรี

ด้วยพลังอำนาจใหญ่ยิ่งเช่นว่านี้ ประกอบกับความกระเทียน กระหือรือของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางชาติกำลังพัฒนาต่างๆ เรียกร้องต้อง การเงินทุนจากภายนอก เหล่าบรรษัทข้ามชาติจึงสามารถแฝอิกซิเพล บงการนโยบายเศรษฐกิจ สังคม ที่เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพและ สวัสดิการของประชาชนส่วนใหญ่ อย่างเช่น ในเรื่องการศึกษา สาธารณสุข รวมทั้งสวัสดิการด้านต่างๆ ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ประชาชนคนไทย เราจะเริ่มจะลืมรஸของเศรษฐกิจตลาดเสรี ถึงขนาดถูกกดดันให้ออก กฎหมาย อย่างเช่น พ.ร.บ.ประกอบธุรกิจคนต่างด้าว ซึ่งเป็นข่าวเกรียงไกร กรรมการต่อต้านรุนแรงเมื่อไม่นานมานี้¹⁸ เพราะเหตุจากจิตสำนึกและ พฤติกรรมของบรรษัทข้ามชาติที่มุ่งเอาแต่สอดส่ายเสาะหาแหล่งลงทุนที่ กำกับไว้ด้วยเงื่อนไขผลประโยชน์เฉพาะตัว และยัดเยียดบทลงโทษบ่อก่อน สิทธิเสรีภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคนส่วนใหญ่ เช่นว่านี้ เอง ที่กลุ่มบรรษัทข้ามชาติต้องมาถูกขานรานนามว่า "สัตว์ล่าเหยื่อ" (beasts of prey) หรือไม่ก็ "ค่ายกักกันบรรษัท" (corporate gulag) ในแบบฉบับ ของค่ายกักกันโซเวียต ในทางตรงกันข้ามจากหลักสิทธิเสรีภาพและ ประชาธิปไตย ตามที่พึงเข้าใจกันโดยทั่วไป สำนึกและพฤติกรรมของกลุ่ม บรรษัทข้ามชาติกลับเป็นไปในแบบแผนที่ศาสตราจารย์เฟรเดอริค แคลร์มอนต์ บรรยายให้ภาพพจน์กลุ่มบรรษัทข้ามชาติไว้อย่างตรงไปตรง มา :

¹⁸ แหล่งอ้างอิงเดียวกับเชิงอรรถหมายเลขอ 13 หน้า 10

(กลุ่มบริษัทข้ามชาติ) กลายเป็นพลังกระตุ้นต่อต้านตลาด เป็นตัวแทนอำนาจเบ็ดเสร็จ ต่อต้านประชาธิปไตย เป็นผู้กำลัง ล้างทรัพย์สิน และเป็นผู้กำลังกำลังแรงงานของโลกไปอย่างมหาศาล¹⁹

ตามที่บรรยายไว้นี้ ดูจะไม่ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงเท่าใดนัก เพราะเท่าที่กลุ่มบริษัทข้ามชาติเผยแพร่ขยายไปถึงแบบทุกมุมโลกขนาดนี้ รึดัง ตนอยู่ในฐานะปลดขาดจากการควบคุมของรัฐ และสามารถทะลุทะลวงเข้าไปกำกับครอบงำแบบแผนการดำเนินชีวิตไปทั่วทุกกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการผลิต หรือการบริโภค รวมตลอดถึงความคิดความเชื่อและ ศาสนาของคนได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ข่าวเกรียงกราวเรื่องการรวมตัวระหว่าง ไทม์华納เอนอร์ (Time Warner) บริษัทยักษ์ใหญ่ทางด้านอินเทอร์เน็ต สด.ฯ ร้อนๆ ตอนย่างเข้าคริสต์สหัสวรรษ 2000 เมื่อต้นเดือนมกราคม mana'i เอง เป็นสัญญาณบ่งบอกได้เป็นอย่างเด่นชัดว่ากระแสโน้มที่วนนี้²⁰ การ รวมตัวและควบกิจการยังเป็นยุทธศาสตร์ที่เปิดช่องทางให้การรวมศูนย์ อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จมีความโน้มเอียงที่จะเป็นไปได้อย่างสูง ที่สำคัญนอก เหนือไปจากการยกเลิกการควบคุมทางการเงินแล้ว ทางการรัฐบาล ประเทศไทยสามารถกึยังสมรู้ร่วมคิดผ่อนปรนระเบียบการขันในเรื่อง ป้องกันการผูกขาดอีกด้วย รวมทั้งในสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยเข้มงวดกับข้อ ควบคุมสอดส่องในเรื่องนี้²¹

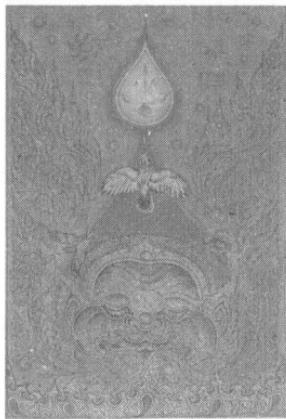
¹⁹Frederic Clairmont แหล่งอ้างเดียวกับเชิงอรรถหมายเลขอ 17 หน้า 34

²⁰Bangkok Post, January 12, 2000

²¹Henry Shutt แหล่งอ้างเดียวกับเชิงอรรถหมายเลขอ 16 หน้า 119

ในสภาวะเศรษฐกิจการเมืองโลกเช่นนี้ จึงเป็นปัญหาท้าทายอย่างยิ่งต่อสังคมการเมืองไทยเรา ซึ่ง ณ บัดนี้ได้เข้าไปผูกพันต้องพึ่งพาอาศัยเงินทุนจากภายนอกอย่างแน่นแฟ้น ความผูกพันพึ่งพาอาศัยเช่นว่านี้ กำลังมาถึงจุดที่การกำหนดนโยบายและมาตรการบริหารประเทศจำต้องผูกพันขึ้นอยู่กับ "ความมั่นใจ เชื่อถือของต่างชาติ" อันเป็นคำลีที่ใช้อ้างอิงกันเป็นชีวิตประจำวันของประชาชนคนไทย ไม่เฉพาะแต่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจการเงินขณะนี้เท่านั้น แต่ดูจะเป็นเช่นนั้นต่อไปโดยไม่จำกัดกาลเวลา ภายใต้การนำของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางมืออาชีพในยุคที่เป็นอิสระ เสรีเจ้าของอำนาจอุปถัมภ์ของรัฐ และเข้าสู่สถานะอำนาจจริงโดยตรง คำราม มือญี่ว่าอะไรเล่าคือ "ความมั่นใจ เชื่อถือ ของต่างชาติ" ในเมืองในสถานการณ์ ที่เป็นอยู่ ความมั่นใจของต่างชาติกินความไปถึงไม่เพียงแค่ลิดรอนลิทธิ เสรีภาพเพื่อแสวงประโยชน์ผลกำไรสูงสุดเท่านั้น หากยังเป็นไปเพื่อควบคุมครอบงำชีวิตประชาชนคนไทยทั้งมวลอย่างเบ็ดเสร็จ และนั่นก็คือ การลิดรอนลิทธิอิมນุชยชนชั้นมูลฐานที่สุด อันได้แก่ สิทธิในชีวิตของมนุษย์

ทั้งหมดนี้ เป็นโจทย์ใหญ่ยิ่งสำหรับกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง มืออาชีพ ในฐานะชนชั้นปักษ์ของในยุคโลกาภิวัตน์ / โลกานุวัตร ในขณะเดียวกัน มวลสามัญชนคนไทยและผู้ยากไร้ทั้งหลาย ก็ย่อมต้องมีภารกิจของตนเอง ในอันที่จะแสวงทางเลือก เพื่อชีวิตที่ดีมีคักดีครี ตามวิสัยธรรมชาติของมนุษย์

บูรณาการสิทธิมนุษยชนเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืน

เราได้เห็นกันแล้วว่า การพัฒนาโดยยึดเอาเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นที่ตั้งนั้น บังเกิดผลอย่างไรต่อสิทธิเสรีภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของมวลชนส่วนใหญ่ ตลอดจนทรัพยากรและธรรมชาติแวดล้อม ในที่นี้ขอให้มารินิพิเคราะห์กันดูว่า เส้นทางที่ประชาชนคนไทยถูกกำหนดให้หันเดินหันวิ่ง ล้มลุกคลุกคลานมานั้น ได้พาเรมาสู่อะไร และจุดหมายปลายทางที่ว่านั้น โดยแท้จริงคืออะไรกันแน่

ดังที่เราได้เรียนรู้จากคำวับคำราประวัติศาสตร์เบื้องต้นกันมาแล้วว่า ชาติตะวันตกเป็นผู้จัดกำหนดการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีอันบันดาลผลให้ชาติเหล่านี้เป็นมหาอำนาจอยู่ในสากลร่มขึ้น ความเป็นมหาอำนาจอยู่ในสากลร่มเป็นพลวัตผลักดันให้ต้องแพร่ขยายอาณาจักรของตนออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อสนองความต้องการตลาดที่จะรองรับผลผลิตอยู่ในสากลร่ม ซึ่งก็เป็นความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุดในทำนองเดียวกัน ตลาดที่ว่านี้ อีกนัยหนึ่งก็คือ อุปสงค์การบริโภคนั่นเอง ตลาดกับบริโภคนิยมเปรียบเสมือนเครื่องช่วยหายใจของทุนอุดสาหกรรมนิยม การสอดสูดหยุดลงของกระบวนการแพร่ขยายที่ว่านี้ไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ก็ย่อมหมายถึงวิกฤตใหญ่นะของระบบโดยรวม ตระรักษางานประจำและกิเลส

จึงเป็นสมญฐานที่มาของลักษณะนิคมในอดีตจนถึงกระแสลักษณะการกิจกรรมในปัจจุบัน ซึ่งความจริงแล้ว ประกอบเป็นกระบวนการอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ การแพร่อำนาจจากไปทั่วโลกและการครอบครองโลกภายใต้พลานุภาคอุดสาหกรรมอันมีทุนและเทคโนโลยี รวมทั้งแสนยานุภาพทางการทหารถ้าจำเป็น เป็นศัสดาราช ทั้งหลายทั้งปวงนี้เป็นไปในนามของหลักการเศรษฐกิจตลาดเสรี คำว่า "ตลาดเสรี" เป็นสำนวนชวนให้ชื่นชมและไฝ่แสวงหาตามวิสัยจินตนาการของมนุษย์ พร้อมทั้งยังได้รับการเสริมส่งด้วยอุดมการณ์สิทธิเสรีภาพสมัยใหม่ อันมีต้นกำเนิดมาจากสังคมโลกตะวันตกเช่นเดียวกัน

แต่ทว่า ทั้งโดยเจตนากรณ์ดั้งเดิมและโดยประสบการณ์ในประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน ซึ่งให้เห็นชัดเจนว่า เศรษฐกิจตลาดเสรีโดยแท้จริง ก็คือความสัมพันธ์เชิงอำนาจจารกรรมๆ นี้เอง ไม่มีอะไรซับซ้อน เป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจเป็นใหญ่เพื่อครอบงำและครอบครองทรัพยากรและชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั้งโลก ซึ่งในภาษาของยุคอาณานิคมใช้เรียกเป็นอุดมการณ์ว่า "ภาระหน้าที่ของคนขาว" (The White Man's Burden) และก็คง เพราะความต้องการอำนาจเป็นใหญ่นี้เอง ที่ทำให้เป้าหมายและกระบวนการเรียนรู้ทางวิชาการต้องผิดเพี้ยนบิดเบือนไปจากวัฒนธรรมประเพณีของความคงแก่เรียน (Scholarship) ไป ภายใต้กระแสอุดสาหกรรมนิยมและตลาดเสรี เศรษฐกิจ/เศรษฐศาสตร์ จึงลดค่าลงไปเป็นเพียงเรื่องธุรกิจและการเงิน ธุรกิจเองโดยสถานะและบทบาทหน้าที่ อำนาจบริการเชื่อมความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ความต้องการในหมู่คนในสังคม ก็ถูกมองว่าเป็นอำนาจเหนือชีวิตคนและสังคม รวมทั้งตัวนักเศรษฐศาสตร์เองก็ต้องพินอ่อนพิเทาลดค่าของตนเองต่อประชาคมและบรรดาผู้นำธุรกิจผู้เปรียบประดุจวีรชนแห่งเศรษฐกิจแบบเสรีและแข็งขัน²² โดยนัยนี้

²² Thomas Michael Power, *The Economic Pursuit of Quality*, London, M. E. Sharpe Inc., 1988 หน้า XII

"ตลาด" จึงมิใช่พื้นที่ปฏิสัมพันธ์ของ "มือที่มองไม่เห็น" (Invisible Hand) ตามทฤษฎีของแอดัม สมิธ บิดาแห่งเศรษฐกิจเสรีนิยม อีกด่อไป หากเป็นเพียงเวทีสำหรับการคุ้มครองนำของธุรกิจผู้ผลิตข้ามชาติ อันเป็นกระแสแนวโน้มของโลกาภิวัตน์ทุกวันนี้ และพระชนน์ ตลาด จึงเป็นที่ยึดถือกันเสมอในแทนคัมกิร์อันศักดิ์สิทธิ์และสถาบันสูงสุดปลดล็อก จากการควบคุมหรือแทรกแซงใดๆ ที่มิใช่เป็นไปเพื่อดำรงสถานะเดิมของ "ตลาด"

ได้พยายามย้ำอยู่เสมอว่า ทุนนิยม ตลาด และการค้าการเงิน นั้น เป็นเรื่องของกระบวนการทางลังค์ค์ โดยธรรมชาติไม่ใช่เรื่องผิดกฎหมายตัวของมันเอง หากแต่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในสถาบันและกระบวนการทาง สังคม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวอย่างชัดเจนอยู่กับองค์ประกอบส่วนอื่นๆ อันหลากหลายในสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นในมิติด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม ศาสนาคริสต์ จริยธรรม รวมทั้งเกณฑ์คุณค่าอื่นๆ จุดบอดและ ข้อหักข้อของเศรษฐกิจ/เศรษฐศาสตร์ สำนัก "เสรีนิยมใหม่" (Neoliberalism) ซึ่งเป็นกระแสหลักในเวทีอำนาจเศรษฐกิจการเมืองโลกอยู่ ในขณะนี้ อยู่ที่ความหมายในกลไกตลาด ซึ่งตอกย้ำภายใต้กระแสพลัง อำนาจของการของกลุ่มทุนผู้ผลิตขนาดใหญ่ กลุ่มทุนและชนชั้นกลางมีอิทธิพลของไทยซักศึกษาบ้าน ก็ด้วยความเชิงหมายและความต้องการ เป็นใหญ่ ในทำนองเดียวกัน กล้ายเป็นบริการรองรับกระแสการแบ่งแยก แบลกแยกและปัญหาลักษณะนี้ด้วยจาระดับโลกเข้าสู่ภัยในสังคม วัฒนธรรมของตนเอง รวมทั้งบั่นทอนกำลังฐานทรัพยากรดั้นทุนชีวิต ของมวลชนคนไทยโดยส่วนรวม ปัญหานี้อยู่ว่า เราจะพื้นจากสภาพความ เชื่อและมายานี้อย่างไร ไม่ใช่เพียง "การพื้นตัวทางเศรษฐกิจเงินตรา" ที่ ชนชั้นปักษ์ของใหม่พยายามพั่นประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณะคนไทย อยู่ทุกเมืองเชือวันอยู่ในเวลานี้ ซึ่งโดยสาร ก็คือ การพื้นหวนกลับไปสู่ ความเชื่อและมายาความเป็นเศรษฐกิจ/เศรษฐศาสตร์นายหน้าหรือ

บริหาร ดังเช่นเด็กก่อนนั้นเอง !

จะอย่างไรก็ตาม ในท่ามกลางวิกฤตความแบ่งแยกและแบลกแยกที่ทุนอุดสาหกรรมนิยมก่อขึ้นจนถึงขั้นเกิดการประท้วงต่อต้านจากกลุ่มองค์กรสิทธิมนุษยชนมากหลายหลากรายต่อการประชุมองค์กรการค้าโลกที่นิครซีเอ็ดเติล สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม 2542 ที่ผ่านมาสุดๆ ร้อนๆ นี้เอง ก็ได้เริ่มปรากฏความพยายามในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ที่จะวิเคราะห์ทบทวนถึงเหตุแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของทุนนิยมเศรษฐกิจตลาดเสรี ดังสะท้อนให้เห็นได้จากบทปาฐกถาของศาสตราจารย์อมานาดยา เชน แห่งมหาวิทยาลัย อ็อกฟอร์ด นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ที่กล่าวถึงประสบการณ์ความสำเร็จของทุนนิยมในอดีตที่ไม่เพียงแต่อศัยกลไกตลาดโดยลำพัง หากยังขึ้นอยู่กับพัฒนาการของการผสมผสานทางสถาบันต่างๆ ซึ่งเศรษฐกิจตลาดประกอบเป็นส่วนหนึ่ง พร้อมทั้งย้ำว่า :

เราจะต้องให้การรับรองอย่างเหมาะสมขึ้นในบทบาทของบรรดาสถาบันที่ไม่ใช่ตลาดต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจตลาด และบทบาทของคุณค่าที่ไม่ใช่เรื่องผลกำไร ต่อบรรดาพื้นฐาน พฤติกรรมทั้งหลายสำหรับความสำเร็จของ ทุนนิยม²³

เดียรนั้นก็ตี ศาสตราจารย์ อมาตยา เชน ก็ยังดูเหมือนจะมองเศรษฐกิจตลาดเป็นตัวตั้งอยู่ดี และมองสถาบันที่มิใช่ตลาดและคุณค่า พฤติกรรม

²³ Amartya Sen, "The Market, Democracy and Development", บทปาฐกดำเนินเสนอกในการประชุมทางวิชาการเรื่อง "การเมือง การบริหาร และการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยดันศัตรรษณ์" จัดโดยสถาบันพระปกเกล้า ณ โรงแรมรอยัลคลิฟปีช รีสอร์ท พัทยา ชลบุรี 10-12 ธันวาคม 2542 หน้า 2 คัดแปลโดยผู้เขียนเอง

อีนๆ ที่ไม่ใช่เรื่องແສງผลกำไร เป็นเพียงตัวเสริม (Supplementation) ให้กับเศรษฐกิจตลาด ทั้งที่โดยพื้นฐานวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกันมากของเศรษฐศาสตร์เอง เศรษฐกิจกับเกณฑ์คุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมต่างประกอบเป็นกระบวนการการชีวิตสังคมเดียวกัน ดังที่ ศาสตราจารย์ จีอพ ซอคก์สัน ให้รูปถ่ายไว้เมื่อเกือบปีมาแล้ว :

...การวิเคราะห์เชิงศาสตร์ถึงสภาวะเป็นไปในปัจจุบัน ไม่ควรแยกออกจากภาพของสังคมที่เป็นธรรมและเสรี สำหรับนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากในอดีต รวมทั้งแอดัม สมิธ เดวิด วิคาร์โด้ คาร์ลมาრ์ก และจอห์น เมนาร์ด เคนส์ การแยกเช่นนั้น ไม่เคยทำกันอย่างเด็ดขาด ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ไม่อ้างอยู่รอดและรุ่งเรืองขึ้นมาได้ในสัญญาภาค ประวัติศาสตร์ของสังคมศาสตร์ สอนเราว่า มีน้อยมาก ถ้าหากจะมีที่ทฤษฎีจะแยกออกจากอุดมการณ์ นี้ไม่ได้หมายความว่า เราทดสอบทั้งการอ้างความเป็นศาสตร์ ตรงกันข้ามมันหมายถึงเป็นการจัดความเป็นศาสตร์ให้อยู่ในบริบทของ (ชีวิต) มนุษย์และสังคม ควบคู่กันไปกับทฤษฎี 'บริสุทธิ์' เรายังจะต้องประเมินคุณค่าของจุดมุ่งหมายทางการเมืองและสังคมอีกด้วย²⁴

²⁴Geoff Hodgson, *The Democratic Economy: A New Look at Planning, Markets and Power*, 1984

อ้างในบทความ "แนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง" นำเสนอในการสัมมนาวิชาการ 2529 เรื่อง "ทิศทางเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า" จัดโดย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 13-14 กุมภาพันธ์ 2529 นำลงตีพิมพ์เป็นหนังสือรวมบทความใน เสน่ห์ จำริก: สังคมไทยกับการพัฒนาที่ก่อปัญหา คปไฟ พ.ศ. 2537 หน้า 193-194 คัดแปลโดยผู้เขียนเอง

รวมความแล้ว "ตลาดเสรี" ในความเป็นจริง ไม่ได้มีฐานอ้างอิงความชอบธรรมทางทฤษฎี หรือวิชาการอันควรค่าแก่การใช้อีกอย่างไรกันนั้น หากแต่เป็นเพียงเรื่องของพลังอันเปลี่ยนถืออำนาจเป็นธรรม โดยนัยนี้ หลักการได้รับการตั้งขึ้นของสิทธิมนุษยชนตะวันตก คือ ปัจเจกบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน และนิติธรรม อันเป็นอุดมการณ์ที่พึงพอใจสูงสุด ที่สืบทอดกันมาต่อเนื่อง ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงต้องถูกบิดเบือนผิดเพี้ยนไป หลักการปัจเจกนิยมกล้ายไปเป็นเรื่องของการแข่งขันช่วงชิงและความอยู่รอดของผู้แข่งแรงกว่า เข้ากันของทุกคนกำลังทำสิ่งแวดล้อมสูรบกับทุกคน ในสภาวะธรรมชาติอันป่าเถื่อนของโภมัส ห้อบส หลักการสิทธิในทรัพย์สินกล้ายเป็นสิทธิเบ็ดเสร็จเด็ดขาดที่จะใช้พลังเงินทุน ทำอะไรได้โดยอยู่เหนือการควบคุมใดๆ ของรัฐและประชาชน รวมทั้งสิ่งที่มาเรียกกันว่า "สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา" ก็ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใช้เพื่อควบคุมครอบครองเหนือปัจจัยชีวิตมนุษย์ และหลักนิติธรรมก็กล้ายเป็นเพียงเรื่องของนิติบัญญัติหรือการตรากฎหมายโดยอาศัยอำนาจ เป็นใหญ่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและเที่ยงธรรม อย่างที่เรียกว่า "อำนาจเป็นธรรม" ทั้งหมดนี้ ประกอบเป็นเนื้อหาสาระและแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นจริงของสังคมตะวันตกภายใต้กระแสทุนอุตสาหกรรม นิยม และเป็นไปโดยรวมในนามของ "สิทธิราชภูมิและการเมือง" ผลก็คือ กล้ายเป็นสิทธิเสรีภาพที่ถูกใช้เพื่อทำลายสิทธิเสรีภาพ ดังที่ ดร.โซเดจัตโมโก นักคิดชาวอินโดนีเซีย และอดีตอธิการมหาวิทยาลัย สหประชาชาติ เคยเตือนสติเอาไว้ว่าเมื่อกว่า 50 ปีมาแล้ว²⁵ ยังไปกว่านั้น ยังเป็นกระแส

²⁵ Soedjatmoko, "Development and Freedom", Ishizaku Memorial Lectures, 1979 อ้างในบทความ "พุทธศาสนา กับสิทธิมนุษยชน" ใน เสน่ห์ จำริก: สังคมไทยกับการพัฒนาที่ก่อปัญหา แหล่งอ้างเดียวกับเชิงอรรถหมายเลขอ 24 หน้า 59-60

สิทธิเสรีภาพที่กำลังถูกใช้เพื่อเป็นข้อต่อรองความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงการค้าด้วย ในนามของหลักการ “การค้าเสรี” ในส่วนของประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย ก็คงได้แต่กำหนดเป็นฝ่ายดึงรับของผู้ผลผ่อนการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนภายใต้บ้านของตนเอง อย่างเช่นเรื่อง แรงงานเด็กมาตรฐานแรงงาน หรือว่าเรื่องผลกระทบต่อนิเวศสภาพแวดล้อม เหตุผลก็ทำนองเดียวกัน คือ เรื่องของผลประโยชน์ได้เสียในเชิงการค้า ในการประชุมองค์การค้าโลกที่ซีแอตเทิล ดังกล่าวรัฐบาลไทยเราก็ยังคงยืนหยัดอยู่ในนโยบายทำที่ เช่นนั้นอย่างไม่เลื่อมคลาย โดยสรุปแล้ว สิทธิประโยชน์เชิงธุรกิจของกลุ่มนั้นเพียงน้อยนิด ได้รับการเชิดชูเหนือสิทธิเสรีภาพของชนส่วนใหญ่ รวมทั้งบูรณาภพของทรัพยากรและธรรมชาติแวดล้อมอันเป็นฐานสำคัญของชีวิตสังคมไทยโดยรวม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ทั้งหมดนี้ คือปัญหาด้านสังคมของหลักคิดตะวันตกดังกล่าวเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งต้องกล่าวมาเป็นเครื่องบัน្តอกอนพัฒนาการสิทธิมนุษยชนดังที่เกริ่นไว้ในตอนต้น พัฒนาการที่ว่านี้ สะท้อนให้เห็นได้เป็นอย่างดีในหลักการและกระบวนการทำงานขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งโดยสรุป เป็นการยืนยันรับรองถึงความเป็นองค์รวม และความเชื่อมโยงทั่วโลก กับภาระทางสิทธิมนุษยชนที่ต้องรับผิดชอบต่อไป และการพัฒนา²⁶ ที่น่าสนใจโดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยกำลังพัฒนา ซึ่งเห็นสมควรนำมาเน้นไว ณ ที่นี่ คือ บทบัญญัติ มาตรา 1 ของทั้งกติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษย์และ การเมือง กับกติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย

²⁶Asbjørn Eide, “The historical significance of the Universal Declaration”, และ John P. Pace, “The development of human rights law in the United Nations, its control and monitoring machinery”. ใน *Human Rights : 50th Anniversary of The Universal Declaration*, UNESCO, December 1998, No.158 หนา 475-497 และ 499-511 ตามลำดับ

สิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ถึงแม้จะถูกกดดันให้ต้องบัญญัติแยก กันคนละฉบับ ด้วยเหตุผลความไม่ลงรอยกันเชิงอุดมการณ์ แต่ก็มีข้อความ ตรงกันทุกถ้อยคำ ดังนี้ :

ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยพื้นฐานของสิทธิ เช่น วันนั้น ประชาชนย่อมกำหนดสถานะ ทางการเมือง และดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมของตนได้อย่างเสรี

เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชนทั้งปวงย่อมจัดการเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์และทรัพยากรธรรมชาติของตน โดยไม่ เป็นการเสื่อมเสียต่อพันธกรณีใดๆ อันเกิดจากความร่วมมือทาง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ บนพื้นฐานของหลักการยังประโยชน์ ชั้นกันและกัน และกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่ากรณีใดๆ ประชาชนไม่อาจถูกพรากจากปัจจัยการยังชีพของตนได้

บทบัญญัติทั้งสองวรรค เป็นการสะท้อนถึงหลักการและสัจารมณ์ของ ธรรมชาติความสัมพันธ์เกี่ยวโยงและพึ่งพาต่อกันของสิทธิเสรีภาพด้าน ดังๆ ดังที่สมัชชาองค์การสหประชาชาติได้ประกาศยืนยันไว้ดังแต่ ค.ศ. 1950 ว่า "คนเราเมื่อถูกพรากสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก็ย่อม ไม่ใช่บุคคลมนุษย์ ซึ่งปฏิญญาสาがらฯ ถือเป็นอุดมคติของคนเสรี" ซึ่งก็ สอดรับกับสุนทรพจน์ "สี่เสรีภาพ" (Four Freedoms speech) ของอดีต ประธานาธิบดีแฟรงคลิน รูสเวลต์ แห่งสหรัฐอเมริกายุคนิวเดล (New Deal) ยืนยันในหลักการความเป็นองค์รวมของสิทธิมนุษยชน คือเสรีภาพ ใน การพูด เสรีภาพในความเชื่อ เสรีภาพจากการขาดแคลน และเสรีภาพ จากความกลัว หรือถ้าจะย้อนไปกลับถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันเป็นช่วง ประวัติศาสตร์ที่กระแสคิดและความคิดด้านตัวเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิมนุษยชน

เป็นไปอย่างสุดเหวี่ยง จะเรียกว่าเป็นศตวรรษแห่งการปฏิวัติเบ่งบานของสิทธิมนุษยชนก็คงไม่ผิดนัก เรายังจะเห็นงานทางความคิดและการเคลื่อนไหวอย่างเช่น สิทธิของคน (Rights of Man) ของทอมัส เพิน (Thomas Paine) ซึ่งตีพิมพ์ออกมาสองปีเศษหลังปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 โดยย้ำถึงความหมายความสำคัญของสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย ที่รวมไปถึงมาตรการสวัสดิการ เศรษฐกิจสังคม การบรรเทาทุกข์คนยากไร้ บำนาญสำหรับคนชรา และโอกาสทางการศึกษาสำหรับคนทุกคน²⁷ แสดงให้เห็นว่าหลักคิดเสรีนิยมตะวันตกแต่ก่อนถึงแม้จะเน้นหนักไปในด้านสิทธิส่วนบุคคล และการเมือง แต่ก็ยังมีส่วนโยงไปถึงด้านสิทธิสวัสดิการ เศรษฐกิจ สังคม ไม่ใช่เพียงมาเริ่มเอาในช่วงกระแสสังคมนิยมศตวรรษต่อมา

กระบวนการนี้ก็สิทธิมนุษยชน ให้เป็นองค์รวมอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์การสหประชาติได้จัดสรุปลงที่ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา (Declaration on the Rights to Development) ปี ค.ศ. 1986 และปฏิญญากรุงเวียนนาและแผนปฏิบัติการ (The Vienna Declaration and Programme of Action) 1993 เป็นการเน้นถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงด้วย สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา และสิทธิในการอธิบดีโดยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งตอกย้ำถึงหลักความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนและข้อผูกพันระหว่างประเทศในการก้าวออกไปสู่วิถีประชาธิปไตย การพัฒนา และสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน²⁸ ในส่วนของประเทศไทยเราเอง ซึ่งส่วนท่าทีมาโดยตลอดในเรื่องสิทธิมนุษยชน ก็เป็นที่น่ายินดีว่า ในโอกาสประชุมสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวพระชนมายุครบร 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 รัฐบาลได้ทำการประกาศนำรัฐธรรมนูญด้ข้อตกลงทั้งหมดอันประกอบเป็นประมวล

²⁷ แหล่งอ้างเดียวกัน หน้า 478 – 480 และ 500

²⁸ แหล่งอ้างเดียวกัน หน้า 503 – 507

บัญญัติสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Bill of Human Rights) ทั้งนี้ จากสุนทรพจน์ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ม.ร.ว.สุขุมพันธ์ บริพัตร ต่อสมัชชาองค์การสหประชาชาติเมื่อเดือนตุลาคม ที่ผ่านมาหนึ่ง²⁹

ดังนั้น ในสถานการณ์ระดับสากล คุ้นเคยไปด้วยกันกับกระแสทุนนิยมอำนาจเบ็ดเสร็จ ที่กำลังจะมักเข้มแข็งข่ายอาณาจักรอย่างไม่ต้องยั้งคิด หลังการล่มสลายของกระแสอำนาจเบ็ดเสร็จคอมมิวนิสต์ ในนามของ "ระบบทุนโลกใหม่" ก็ยังคงมีกระแสสิทธิมนุษยชนในองค์การสหประชาชาติ ซึ่งถึงแม้จะอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของมหาอำนาจอุดสาหกรรมตะวันตก แต่อย่างน้อยก็เป็นเวทีที่ทางการทูตและการเมืองระหว่างประเทศที่บรรดาประเทศกำลังพัฒนาเล็กๆ มีช่องทางสามารถใช้สิทธิใช้สิ่งของตนได้อย่างเสมอภาคให้มากขึ้น น้ำหนักกระแสความเคลื่อนไหวทางความคิดและการผลักดันในเรื่องสิทธิมนุษยชน ดังที่นำมากล่าวถึงโดยย่นย่อในที่นี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้อย่างถึงคัยภาพความเป็นไปได้ในข้อนี้ ปัญหาอยู่ที่สำนึกและเจตจำนงของชนแต่ละชาติแต่ละประเทศเองเป็นสำคัญ สุนทรพจน์ของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยในเวทีองค์การสหประชาชาติดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการบุกเบิกช่องทางสำหรับประชาชนคนไทยที่จะยืนหยัดในสิทธิเสรีภาพของตนอย่างเต็มภาคภูมิ ทั้งในส่วนที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญ 2540 และปัญหาใหม่ๆ ที่จะพึงมีตามมาภายใต้กระแสโลกกว้าง

ในระดับสถานการณ์ภายในประเทศไทยซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับระดับสากล เราได้ประจักษ์ถึงแบบแผนพฤติกรรมของชนชั้นนำไทยภายใต้อิทธิพลชนชั้นนำของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางระดับมืออาชีพทั้งไทยและเทศ ยัง

²⁹ Bangkok Post , November 10, 1999 และข้อมูลแฟกซ์จากการมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ 2 กุมภาพันธ์ 2543

ผลเป็นการนำพาเศรษฐกิจการเมืองของประเทศและชีวิตความเป็นอยู่ของมวลประชาชนคนไทย เข้าสู่วัฏจักรของกระแสเงร์รัดพัฒนาการเดิบโตทางเศรษฐกิจ และในที่สุดพันธุ์อันเป็นเบี้ยล่าง ภายใต้อำนาจควบคุมครอบงำของกระแสทุนอำนาจเบ็ดเสร็จภายนอก แล้วก็คุ่ข่านไปกับกระแส พัฒนาอำนาจนิยมนี้เข่นกัน ได้เกิดการก่อตัวและขยายวงของการลักนีก dein ตัวเรียนรู้ถึงสิทธิเสรีภาพในหมู่กลุ่มอนุรักษ์และชุมชนท้องถิ่นชนบท ซึ่งมีชีวิตผูกพันอยู่กับฐานทรัพยากรธรรมชาติเขตต้อนอันมีค่าที่ไม่อาจประเมิน เป็นค่าวุฒิเงินตราตามทฤษฎี "ตลาด" สำนักเศรษฐศาสตร์ "เสรีนิยมใหม่" กันนี้ โดยที่ยังไม่ต้องพูดถึงการตื่นตัวประท้วงเรียกร้องต่างๆ อันเป็นผล สืบเนื่องมาจากความยากจนยากไร้ช่วยตัวเองไม่ได้ กันที่ ที่ทำกินเลื่อม โถรมเพราະເກษาຕຽມແນນໃໝ່ເພື່ອເປົ້າຫມາຍກາຮສ່ວນອອກຂອງຮູ້ ແລະ ທີ່ໄວ້ທີ່ທຳກິນພຣະໂຄຮກາຮພັດນາໃໝ່ ເພື່ອເປົ້າຫມາຍກາຮພັດນາ ອຸດສາຫກຮມແລະຄວາມສຸຂະດວກຂອງໜ້າໜ້າກລາງໃນເມືອງ ສະພາກຮົມເຊັ່ນ ວ່ານີ້ໄໝໃຈຈະບັງເກີດເສພາສັງຄົມໄທຢເກົ່ານັ້ນ ຫາກເປັນປາກງາກຮົມສັກລຂອງ ຍຸກ "ຮະເບີຍບໂລກໃໝ່" ມາໂດຍຕລອດ

ໃນທຳມາດວິກຸດຕ່ອງຊືວິດມຸນຸ່ຍ ແລະສັງຄົມອັນແພ່ໜ້າໄປທ່ວໂລກນີ້ ເອງ ລັກກາຮ "ສິທີອີນທັພຍລິນ" ອຍ່າງປຣາຈາກເງື່ອນໄຂ ແລະນັ້ນກີໂຮບບຖຸນີ່ມາດາມທີ່ເປັນອູ້ ຈຶ່ງຄູກຕັ້ງຄໍາດາມທ້າທາຍດຶງພັນຮະຄວາມຮັບຜິດຂອບ ຕອງຊືວິດແລະສັງຄົມ ທຳມາດວິກຸດຕ່ອງຊືວິດມຸນຸ່ຍ ແລະສັງຄົມທີ່ເຄຍເປັນປະເດີນປັ້ງທາດກເດືອງກັນ ມາແລ້ວໃນຍຸກຄ່ອນ³⁰ ກັ້ງອັນຄາກໂລກ ແລະໄວ. ເມ. ເອີ. ເພ. ໃນຫ່ວງວິກຸດ ພຣະເກີດຕຽມຄົງນີ້ ດັ່ງຈຳຕ້ອງຮະດມຄວາມຄິດກັນທົບທານດຶງຜລກຮະບບຂອງການດຳເນີນໂຍບາຍ ໂດຍເສພາ "ໂຄຮກປປັບໂຄຮສ້າງ" ອັນເປັນ

³⁰Henry Shutt ແລ້ວອ້າງເດືອງກັນກັບເຊີງອຣດໝາຍເລຂ 16 ນ້າ 177 ອ້າງ ຄົງການປະວັດຄາສດ່ຮຣະກູກີຈົກລາສຶກຂອງ R. H. Tawney, *Religion and the Rise of Capitalism*.

เงื่อนไขเงินกู้เพื่อ "ปฏิรูป" ผ่านเศรษฐกิจประเทศกำลังพัฒนาให้เข้ากับกระแสเศรษฐกิจ "ตลาดเสรี" ของโลก ทั้งความรุนแรงและร้ายแรงของปัญหา ผลักดันให้จำต้องสลดความสนใจในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจทางภาคอันเป็นอาหารโ oxide ของเหล่านักเศรษฐศาสตร์นายหน้าและมืออาชีพทั้งหลาย เสียช้ำชนะ เพื่อหันกลับมาระดมพลังการเงินต่อสู้กับปัญหาความยากจน ทั้งนี้โดยเปลี่ยนชื่อแผน "ปรับโครงสร้าง" มาเป็นแผน "ลดความยากจนและหนุนช่วยการเติบโต" (Poverty Reduction and Growth Facility)³¹ ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าก็ยังคงยืนหยัดเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นที่ตั้งอันเป็นสมญานามที่มาของความยากจนอยู่อย่างไม่เสื่อมคลายนั่นเอง หลักคิดและโครงการลังคอมทำงานนี้ โดยสาระไม่ได้แตกต่างอะไรมากจากมาตรการที่เรียกว่า "โครงข่ายนิรภัยทางลังคอม" (Social Safety Net) เพียงเพื่อผ่อนคลายสถานการณ์ดึงเครียดในหมู่คนยากคนจน โดยไม่ได้แก้ไขปัญหารากฐานของโครงสร้างความสัมพันธ์ของการมีอำนาจหนือและอยู่ได้อำนาจอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ในยามวิกฤตถึงขั้นคุกคามต่อทุนนิยมโลกอยู่ในขณะนี้ ก็ต้องมีสัญญาณในเชิงบวกอยู่บ้างจากแง่ของพัฒนาการสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจจะถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ทั้งนี้ จาก "รายงานการพัฒนาโลก ปี 2000" (2000 World Development Report) ของธนาคารโลกเอง ที่แสดงถึงความตระหนักในความสำคัญของกระแสชุมชนท้องถิ่น ซึ่งยืนหยัดในอัตลักษณ์ทางลังคอม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเอง และเรียกร้องต้องการสิทธิเสียงที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา รายงานธนาคารโลกยังคงคิดและพูดในภาษาของ "การเติบโต" ทางเศรษฐกิจ แต่กระนั้น การยอมรับถึงบทบาทความสำคัญของสิทธิเสียงภาพของชุมชนท้องถิ่น ใน

³¹ Bangkok Post , September 29, 1999

ด้วยเรื่อง ก็ย่อมหมายถึงเป็นการปรับเปลี่ยนหลักคิดเรื่องการเดินทางเศรษฐกิจจากที่เคยมีมั่นคงมั่นคงมาในระดับหนึ่ง³² ส่วนจะเป็นจริงเป็นจังจะมาจากแรงของธนาคารโลกและกลุ่มอำนาจเศรษฐกิจโลกนั้น ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง อย่างน้อยที่สำคัญ ความเป็นตัวเป็นตนและความเป็นจริงเกี่ยวกับกระแสสิทธิมนุษยชนของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นทางการขึ้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะในแวดวงองค์กรพัฒนาเอกชนและวงวิชาการ ฝ่ายภาครัฐส่วนน้อยเท่านั้น

อันที่จริง กระแสสิทธิมนุษยชนท้องถิ่นก็ไม่ได้จำเป็นต้องรอคอยหรือคาดหวังการรับรู้รับรองอะไรจากทางการ เนื่องจากเป็นขบวนการสังคมที่ก่อเกิดขึ้นมาเป็นอัตลักษณ์ของตนเองอยู่แล้วโดยธรรมชาติ หากแต่มาในยุคที่ต้องประสบกับการคุกคามบั้นทอนจากโลภภายนอกมาเป็นเวลาซ้ำนาน และกว้างขวางรุนแรงขึ้นตามกระแสโลกวิวัฒน์ จึงค่อยๆ ได้ขยายตัวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อมๆ ขึ้น ทั้งในระดับชาติและระดับโลก อย่างเช่นสมัชชาเกษตรกรรายย่อย สมัชชาคนจน ซึ่งแม้จะยังหล่อหลอมและอ่อนแอด้วยเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงกระแสแนวโน้มที่จะเป็นไปในชีวิตสังคมการเมืองไทย หรืออย่างในเครือข่ายระดับโลกก็มีกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านรวมตัวกัน "ประชุม สุดยอดเพื่อการพัฒนาสังคม" (World Summit for Social Development) ที่กรุงโคเปนไฮเคน วิพากษ์ "โครงการปรับโครงสร้าง" ของ ไอ.เอ็ม.เอฟ และธนาคารโลก คัดค้านการลดความหมายของนโยบายสังคมลงไปเป็นเพียง "โครงข่ายนิรภัยทางสังคม" ยืนยันถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนทุกด้าน ทั้งสิทธิส่วนบุคคล การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่อการพัฒนาสังคม ยืนยันถึงสิทธิความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรห้องถิน และในการควบคุมดูแลกิจกรรมทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ของ

³²Bangkok Post , September 16, 1999, คอลัมน์ Business หน้า 3

ชุมชน รวมทั้ง ธุรกิจบริษัทข้ามชาติ และยืนยันในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างกระแลโลก ภัตตน์ทางเลือกจากฐานล่าง ฯลฯ³³ หรือว่าการประชุม "สมัชชาสหประชาชาติของประชาชน" (Assembly of the UN of the Peoples) ที่เมืองเปรูเจี้ย ประเทศอิตาลี เรียกร้องให้มีระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและสมัครสมานเป็นทางเลือกจากอำนาจตลาด ยืนยันถึงหลักการสิทธิมนุษยชน การปกป้องสิทธิของคนงาน และผู้อ่อนแอด ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น กำหนดนโยบายการค้าและการเงินเพื่อประโยชน์ของประชาชน ส่งเสริมความร่วมมือและสมัครสมานแทนที่การแข่งขัน และขัดการใช้จ่ายทางการทหาร³⁴

ประเด็นปัญหาและข้อเสนอต่อไปนี้ เหล่านี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นอย่างไม่ต้องมีข้อสงสัยในหลักความเป็นสากลและองค์รวมของสิทธิมนุษยชน หากแต่ติดขัดอยู่ที่กระแสโลกภัตตน์ทุนอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จท่านั้นที่พัฒนาการสิทธิมนุษยชนต้องซังกัน แล้วก็คงจะเป็นเพราะเหตุที่ติดยึดอยู่กับกระแสอภิสิทธิ์ของอำนาจเป็นใหญ่นี้เอง ที่เป็นแรงผลักดันบันดาลใจให้สิทธิทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้พัฒนาทั้งเชิงความคิดและปฏิบัติให้กว้างไกลยิ่งๆ ขึ้นไปอีก กล่าวคือ จากสิทธิในเชิงตั้งรับรัฐสวัสดิการแบบตะวันตก มาสู่สิทธิเชิงรุกในการพัฒนาเพื่อพึงตนเอง พร้อมด้วยสิทธิเสรีภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการดูแลทรัพยากรและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเป็นการตอบโต้พฤติกรรมล่วงละเมิดและลิดรอนทำลายสิทธิมนุษยชน ภายใต้กระแสโลกภัตตน์ดังกล่าว พัฒนาการ เช่นวนี้เท่ากับเป็นการยืนยันอย่างน่าสนใจถึงความเป็นจริงเกี่ยวกับพลวัตของสิทธิมนุษยชน ดังที่จัคส์ มารีแตง (Jacques Maritain) นักคิดชาว

³³"The Copenhagen Alternative Declaration", *Third World Resurgence*, No.56 , April 95, หน้า 19-21

³⁴"Peoples' UN Assembly pledges to work for grassroots globalization", *Third World Resurgence*, No.87/88 Nov/Dec 1997 หน้า 46-47

Francis Fukuyama ได้เคยตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ว่า :

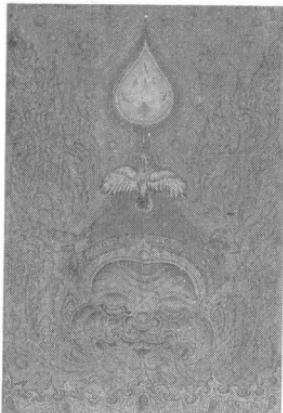
ไม่มีปฏิญญาหรือคำบ่ามารยาทที่จะเป็นที่ยุติหรือสุดท้าย แต่ (ปฏิญญาสิทธิมนุษยชน) ย่อมจะควบคู่ไปด้วยกันเสมอ กับสภาวะของจิตสำนึกและอารยธรรมช่วงหนึ่งๆ ในประวัติศาสตร์³⁵

ระบบอภิสิทธิ์และอำนาจสิทธิ์ขาดในอดีต เป็นเครื่องกดดันให้กลุ่มทุนและชนชั้นกลางต้องยืนหยัดต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของตนมาแล้วมาในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ต่อสู้เรียกร้องสิทธิเลี้ยงต่างๆ หลากหลายที่กล่าวสรุปมา ก็เป็นผลปฏิริยาต่อสู้ลักษณะอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จของระบบทุนนิยมในทำนองเดียวกันนั่นเอง นี้คือความเป็นพลวัตของสิทธิมนุษยชนปัญหาอยู่ที่ว่า กลุ่มทุนและชนชั้นกลางผู้เป็นใหญ่ จะมีวิจารณญาณและวิสัยทัศน์เช่นไร ในฐานะของชนชั้นปักษ์รองที่จะต้องเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของช่วงเปลี่ยนผ่านสู่คริสต์สหสวรรษใหม่

จะอย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายๆ ปีมานี้ ด้วยเหตุความล่ำร้ายของ การพัฒนากระแสแหัก ได้มีการกล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนและวิถีการพัฒนา จากที่เคยมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง ดังเป็นที่ทราบกัน มาสู่เป้าหมายที่ คน ชุมชน และสภาพแวดล้อมเป็นหลักเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวโน้มไม่ได้คัดค้านหรือปฏิเสธการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพียงแต่ต้องไม่ใช่การเติบโตในลักษณะที่บีบจนทำลายคุณค่า และศักยภาพสร้างสรรค์ของคน ชุมชน

³⁵ อ้างใน Joseph A. Camilleri, "Human Rights, Cultural Diversity and Conflict Resolution: The Asia Pacific Context", *Pacific Review*, Vol. 6, No.2 1994 หน้า 20

และสภาพแวดล้อม ดังที่กำลังเป็นอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์รวมศูนย์อำนาจ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการคุกคามต่อการดำเนินคงอยู่ของระบบทุนนิยมเอง ในที่สุด ข้อพิจารณาี้ ยังหมายความต่อไปถึงว่า โครงสร้างเศรษฐกิจโลกย่อมจะต้องคลื่นลาย ออกไปจากระบอบการครองอำนาจหนีอและการอยู่ได้อย่าง平安 การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันย่อมจะพึงมีอยู่ตามธรรมชาติ โลกยุคใหม่ร่วมกัน ซึ่งนับวันจะเป็นโลกของสังคมเปิดยิ่งๆ ขึ้นโดยลำดับ แต่จะต้องดึงอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในสิทธิและความแตกต่างทางภาษา ทางวัฒนธรรม ไม่ใช้วัฒนธรรมแบบหนึ่งเดียวภายใต้กระแสทุนนิยม แล้วก็ในทำนองเดียวกัน ทางเลือกการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ว่านี้ไม่ได้หมายความให้ดังเป็นสูตรสำเร็จแบบหนึ่งเดียวเป็นสากล หากย่อมต้องมีความแตกต่างหลากหลาย เป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยนั้นนี้ แต่ละเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ย่อมต้องสถาปนาฐานเศรษฐกิจและองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองไม่ใช่องค์ความรู้กับเศรษฐศาสตร์รายหน้า ซึ่งรังสรรค์จะส่งเสริมชีวิตเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มต่อศูนย์อำนาจจากนอกเพื่อประโยชน์แห่งอำนาจ และความมั่งคั่งของตนเอง เห็นอีกอื่นได้ เศรษฐกิจชุมชนที่จะเป็นจริง เป็นจังชั้นมาได้พึงต้องพื้นฟูพัฒนาชั้นจากฐานระดับรากรหมาดของท้องถิ่นเป็นหลัก ไม่ใช้โดยอาศัยแผนพัฒนาที่คิดและยัดเยียดลงมาจากอำนาจเบื้องบน อย่างที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะ ในระบบเศรษฐกิจการเมืองไทย

"เหลี่ยวหลัง แลหน้า"

ณ จุดเปลี่ยนผ่านของสังคมโลกเข้าสู่คริสต์สหสวรรษใหม่ภายใต้ กระแสทุนอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จนี้ เราคงต้องดึงคำถามกับตัวเองว่า เรา ได้เรียนรู้อะไรบ้างจากประวัติศาสตร์พัฒนาการสิทธิมนุษยชน ทั้งหลาย ทั้งปวงที่เป็นมาเชิงประจักษ์ ซึ่งเห็นว่า สิทธิมนุษยชนกับเรื่องของ โครงสร้างและแบบแผนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่สัมพันธ์เกี่ยวโยง กันโดยตรง โดยนัยนี้เอง สิทธิมนุษยชนย่อมสืบความหมายเป็นทั้งเกณฑ์ คุณค่าและกระบวนการทางสังคม และตรงนี้เองที่ประเด็นนิจฉัยเกี่ยวกับ มรรคและผล (Ends and Means) ย่อมจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างสำคัญ ยิ่ง ว่ากันโดยสารก็คือ ความล้าเรื่องทางเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่ากันในภาษา ลักษิตลัดเสรีว่า การเดินโดยทางเศรษฐกิจ ดังที่ได้ยินได้ฟังกันจนชินในขณะนี้ นั้น มีใช้ผลหรือจุดหมายปลายทางในตัวเอง หากแต่เป็นเพียงมรรค หรือ วิถีทางอันนำไปสู่ผลที่พึงประสงค์ของมนุษย์เรา นั่นก็คือ ความก้าวหน้า ความเป็นธรรม สันติสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน สภาพแวดล้อมรู้และสำนึกรัก การเรียนรู้ในข้อนี้ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงจุดแบ่งแยกแตกต่างอย่างมีนัย สำคัญ ทั้งนี้ เพราะถึงที่เราเหตุถูกบุชาเรียกขานกันว่า การค้าเสรี นั้น

ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าไม่อาจให้ความมั่นคงยั่งยืน ทั้งในด้านของชีวิตมนุษย์ และนิเวศ³⁶ เราได้เห็นกันมาแล้วว่า นักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำระดับปรัชญา ของโลกอย่างอมاتยา เชน ยังให้ความยืดถือเศรษฐกิจตลาดอันเป็นกลไก ของการค้าเสรีอยู่หนึ่งสถานบัน และคุณค่าอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับตลาดหรือ การแสวงผลกำไร มาล่าสุดสดๆ ร้อนๆ เนื่องในโอกาสการประชุมประจำปี ว่าด้วยเศรษฐกิจโลก World Economic Forum ของกลุ่มผู้นำธุรกิจและการเมืองระดับโลกที่เมืองดาวอส (Davos) สวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปลายเดือนมกราคมที่ผ่านมา呢เอง นักเศรษฐศาสตร์เรื่องนามระดับโลก พอล ครุกแมน หงษ์ที่ยอมรับถึงปัญหาความไม่เสมอภาคกันสำหรับกลุ่มคนรวย กับกลุ่มน้อย³⁷ ภายใต้ระบบการค้าโลก แต่ก็ยังเห็นว่าเป็นเพียงปัญหา เรื่องของภาพพจน์ และการประชาสัมพันธ์เท่านั้นเอง สำหรับกลุ่มผู้นำดังกล่าว³⁸ แนวคิดทำนองนี้ เราท่านหงษ์หลายต่างก็ได้ยินได้ฟังกันอยู่เนื่องๆ จากปากคำของผู้นำทุกรัฐบาลทุกพรรคการเมืองของไทยเราเอง นับว่า ได้เรียนรู้สืบสานกันมาอย่างไม่ผิดเพี้ยน สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะความรู้ และความเป็นผู้นำที่หลุดหรือแยกออกจากพื้นฐานของประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรมไทยเกือบโดยสิ้นเชิง

เมื่อหวนกลับไปที่ความเป็นนักเศรษฐศาสตร์ของ อาจารย์ป่วย อังการณ์ เมื่อ 25 ปีก่อน เราก็จะได้เห็นความแตกต่างชั้นของจิตสำนึก เรียนรู้และสภาวะความเป็นผู้นำจากบันทึกอัชวีประวัติ “เหลียวหลัง และหน้า” ดังนี้ :

³⁶Peter Costantini, “Free-Trade Theory takes a beating”, *Third World Economics*, Issue No 255, 16-31 January, 2000 หน้า 8-7

³⁷Paul Krugman, “Globalisation’s Champions have an image problem”, *Bangkok Post*, January 24, 2000 หน้า 11

... ผสมเสียดายที่รู้สึกว่าได้บกพร่องไปในการพิจารณาเรื่องเศรษฐกิจของประเทศไทย คือ ดูแต่ความเจริญเติบโตของส่วนรวม เป็นใหญ่ ไม่ได้เนลิยวถึงความยุติธรรมในสังคม ข้อนี้ จึงพยายามแก้ด้วยวิธีพัฒนาชนบทอย่างจริงจัง... ปัญหาที่สำคัญ ในปัจจุบันนี้ ได้แก่การหาอาชีพให้แก่ราชภรษที่ไม่มีงานทำ กล่าวโดยย่อ ถ้าเราทำสิ่งเหล่านี้ ก็จะช่วยให้คนมีงานทำมากขึ้น ในชนบท ใจผู้ร้าย ก็จะลดน้อยลงคือ (๑) ปฏิรูปที่ดินอย่างจริงจัง (๒) จัดรูปที่ดิน (๓) สนับสนุนราษฎรให้ปลูกพืชผล ภายด้วยการหาน้ำมาใช้และจัดงานดูแล (๔) จัดทำอุตสาหกรรมที่ควบเกี่ยวกับการเกษตร ทั้งทางเครื่องมือการเกษตรและผลิตผลทางเกษตรไปเป็นวัตถุดิบ (๕) ทำงานสังคมสงเคราะห์ หนักมือขึ้นในชนบท ทั้งทางอุบลโภค บริโภค บริการอนามัย การศึกษา งานแผนครอบครัว เป็นต้น (๖) ฝึกและอบรมคนให้ทำงานประเภทต่างๆ ข้างต้น³⁸

แต่ทว่าจิตสำนึกรู้และความเป็นนักเศรษฐศาสตร์ดังที่ว่านี้ ไม่ได้เป็นที่พึงประสงค์ในสังคมไทย เพราะเป็นอุดมคติและการเปลี่ยนแปลง "ที่ไม่ปลอดภัย" (ถ้าจะใช้สำนวนในทางกลับกันของ ดร. เกษียร เตชะพิรัช ดังกล่าวไว้ในตอนต้น) กับทั้งเป็นอุดมคติและการเปลี่ยนแปลงที่ถูกแปลงแยก และโดดเดี่ยว แม้กระทั้งในทำงกลางแวดวงเศรษฐกิจการเงินการคลัง และภายในสำนักศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ที่อาจารย์ป่วยฯ มีส่วนก่อร่างสร้างตัวและพัฒนามาทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจนตราบเท่าทุกวันนี้

³⁸ ป่วย อังภากรณ์: "เหลียวหลัง แลหน้า" แหล่งอ้างเดียวกับเชิงอรรถ หมายเลข 3 หน้า 59

ในสภาพบรรยายการเรียนรู้เช่นนี้ จึงเป็นการยากที่จะคาดเดาไปถึงความรู้สึกนึกคิดของสาธารณะคนไทยทั้งหลายว่าจะเป็นอย่างไร ถ้าหากได้มีโอกาสเรียนรู้กันถึงว่า ความคิดเรื่อง "ปฏิรูปที่ดินอย่างจริงจัง" ที่ว่านี้โดยแท้จริง ได้ผ่านการประยุกต์ใช้กันมาแล้วดังเดิ่งหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองใหม่ๆ ในญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น "เลือ" เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออก³⁹ ที่ปัญญาชนนายหน้าไทยทั้งหลายพากันเลียนแบบประดุจ "ผู้นำบินตามกันไป" แต่ในขณะเดียวกัน ปิดทูบปิดตาในส่วนการเรียนรู้ที่จะกระจายปัจจัยการพัฒนาออกไปสู่ประชาชนคนไทย ส่วนใหญ่ หรือถ้าหากสาธารณะ คนไทยจะได้เรียนรู้กันด้วยว่า อันว่าความคิดเรื่องการพัฒนาชนบทเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นนั้น ที่จริงก็ได้เกิดกระแสเคลื่อนไหวรวมตัวปฏิบัติกันเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาแล้ว แม้ในสังคมตะวันตกเอง อย่างสหรัฐอเมริกา รวมทั้งเกิดสถาบันวิชาการอย่าง เช่น "สถาบันเพื่อการพึ่งตนเองของท้องถิ่น" (Institute for Local Self-Reliance) ซึ่งร่วมอยู่ในกระแสการวิพากษ์การค้าเสรี และส่งเสริมการพัฒนาในด้านคุณค่าพื้นฐานทางสังคมและนิเวศ⁴⁰ อันอาจทำหน้าที่เป็น

³⁹ David C. Korten, *Getting to the 21st Century: Voluntary Action and the Global Agenda*, Bookmark, 1990 หน้า 75

⁴⁰ Peter Costantini แห่งอังเดียกับเชิงอรรถ หมายเลขอ 36 ในทางตรงกันข้ามกับปัญญาชนนายหน้าไทย ทั้งในด้านเศรษฐศาสตร์ระดับรองนายกรัฐมนตรี และในด้านสื่อสารมวลชนขั้นแนวหน้า ต่างแสดงปฏิกริยาจากจังหวะในการให้สัมภาษณ์ กรณีนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย โนหะมัด มหาธิร์ ประธานาธิการควบคุมการไฟลเข้าออกเงินตรา ถึงขั้นประดับประดาเบรี่บเปรี่ยห์ให้ปิดประเทศแบบพม่าไปเสียเลย! แสดงถึงความเชื่อมโยงมากยิ่งได้แต่มา กัน ไอ.เอ็ม.เอฟ และสหรัฐอเมริกาแต่ถ่ายเดียวไม่เข้าไม่นาน มาตรการควบคุมซึ่งถือว่าเป็นการลงละเมิดคัมภีร์ "ตลาดเสรี" อย่างร้ายแรง ก็กลับได้รับการยกย่องในวงการนานาชาติ และบันทึกลายเป็นที่กล่าวขวัญถึงความชอบธรรมและจำเป็นในหลักการที่จะต้องมีการควบคุมกระแสไฟเข้าออกของเงิน เพื่อเสถียรภาพและการดำเนินคงอยู่ของระบบตลาดเสรีเอง

ภูมิคุ้มกันและระงับยับยั้งกระแสอำนาจการบั่นทอนกำลัยของทุนนิยม
อำนาจเบ็ดเสร็จ

ทั้งสองเรื่องคือปฏิรูปที่ดินและชุมชนท้องถิ่นเพื่อตนเอง ประกอบเป็น
หลักการและกระบวนการพัฒนาอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความหมาย
ความสำคัญยิ่งต่ออนาคตการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความเจริญก้าวหน้า
ที่แท้จริงของสังคมไทย ปฏิรูปที่ดินเป็นการได้ถอนความสูญเสีย ทั้งทรัพย์
สิน และลิทธิ์เศรษฐกิจสังคมจากนโยบายการพัฒนาที่ยึดถือการเดิบ
โครงการเศรษฐกิจในความหมายอันคับแคบเป็นที่ตั้งในช่วงสีทศวรรษที่ผ่าน
มา และในขณะเดียวกันเป็นการปลูกป่าสร้างสิ่งแวดล้อมเป็นธรรม
ซึ่งเป็นรากฐานของต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่มักจะมองข้ามกันไป ด้วย
เหตุที่มัวไปมองหากันแต่เรื่องของปัจจัยทางวัฒนธรรมเพื่อบันดาลผลให้
เห็นทันตาชั่วครู่ชั่วyan แต่เราลืมกันไปว่าต้นทุนทางสังคมโดยสาระเป็น
เรื่องของสำนึกและกระบวนการทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ที่ต้องสะสม
กันยาวนานจนซึมซับเข้าอยู่ในสำนึกของสังคมโดยส่วนรวม และโดยนัย
นี้ ที่ปฏิรูปที่ดินจะเป็นฐานตั้งต้นของการพัฒนาไปสู่สีทิชีสีรีภาพ
และความเป็นธรรมในสังคม

เรื่องของปฏิรูปที่ดิน เป็นเพียงประเด็นเสนอเป็นหลักการ ไม่ได้
ประสงค์จะเข้าไปถึงมาตรการปฏิบัติในรายละเอียดอะไรในที่นี่ แต่ถึงกระ
นั้น ก็จำเป็นต้องเน้นถึงเจตนา湿润และเป้าหมายของการปฏิรูปที่ดินให้เป็น
ที่ดีเจนและหนักแน่นว่า เรากำลังเกี่ยวข้องอยู่กับการกระจายและบูรณะ
พื้นฟูฐานทรัพยากรดั้นทุนเพื่อชีวิตและสังคมโดยรวม เป็นวาระแห่งชาติ
ที่ต้องอยู่ในพันธุ์ความรับผิดชอบร่วมกันของทั้งสังคม มิใช่ปล่อยให้เป็น
เกมอำนาจและความโลภโถกสันของนักการเมืองหรือกลุ่มอำนาจใดๆ
ดังเช่นกรณี สปก 4-01 ซึ่งนับเป็นความล้มเหลวของสังคมวัฒนธรรมไทย
ที่จำเป็นต้องเรียนรู้และแก้ไข รวมทั้งในขณะเดียวกัน ก็มิใช่ปล่อยให้การ
ปฏิรูปที่ดินกลายเป็นเหี้ยอันโอชะของธุรกิจกว้านซื้อเก็บกำไรงบนความ

ยกໄร์อับจนของคนส่วนใหญ่ หากจะต้องเป็นการปฏิรูปอันควบคู่ไปด้วย กันกับนโยบายและมาตรการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและ พึงดูนเองของชุมชนท้องถิ่นในที่สุด

ปฏิรูปที่ดินกับชุมชนท้องถิ่นพึงดูนเอง นับเป็นหัวใจของการปฏิรูป ทั้งหลายทั้งปวงที่กำลังเรียกร้องแสวงหา กันอยู่ในเวลานี้ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การเมือง การศึกษา สาธารณสุขหรือการบริหารราชการ รวมตลอดไป ถึงการขาดทุนจิตคอร์ปชั้นต่างๆ ในสังคมที่ด่างผ่ายต่างว่ากันไปอย่าง กระฉับกระเฉยชนิดตัวใครด้วยมัน สำหรับเรื่องปฏิรูปที่ดินยังคงต้องอาศัย วิสัยทัคค์และความเป็น "คนดี คนเก่ง คนกล้า" ในหมู่ผู้นำทางการเมือง ซึ่งเป็นความหวังที่ค่อนข้างจะเลือนลงตามเดิมที่ ดังกับเรื่องชุมชนท้องถิ่น พึงดูนเอง ซึ่งเป็นขบวนการสังคมที่ฝัง根柢และเริ่มจากภายในวัดนธรรม ของชุมชนเองเป็นหลัก และยังคงปรากฏเป็นตัวเป็นตนอย่างมีชีวิตชีวา แม้ ในทำมกลางสภาวะความล่มสลายของชนบทและความเสื่อมโกร穆ของ ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเช่นในกรณีของป่าชุมชนและเครือข่ายชุมชน ลุ่มน้ำต่างๆ ข้อถกเถียงของทางราชการและนักวิชาการที่ยึดติดอยู่กับ วัดนธรรมการเรียนรู้ ยุคอาณานิคมที่ว่า คนกับป่า อยู่ร่วมกันได้หรือไม่ ก็ตี หรือ คนชนบทจะสามารถจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน หรือไม่ก็ตี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นข้ออ้างอิงที่เหลวไหลไร้สาระทั้งสิ้น เพราะ ประสบการณ์ที่เป็นมาก็เป็นตัวอย่างที่ให้เห็นได้เป็นอย่างดีอยู่ในตัวเองว่า การบริหารจัดการทรัพยากรห้องถินภายใต้ระบบรวมศูนย์อำนาจ และที่ อ้างว่าเป็นการจัดการแบบวิทยาศาสตร์นั้น ได้ยังให้การสูญเสียทรัพยากร อันล้าค่าของชาติไปอย่างมหาศาลเพียงใด และไม่มีทิ่มท่าว่าสถานการณ์จะ ดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม ผลงานวิจัยมากมายทั้งไทยและเทศต่างออกมายืนยันให้เห็นถึงภูมิปัญญาความสามารถของชุมชนชนบทในการจัดการและ ใช้ทรัพยากรอย่างมั่นคงยั่งยืน ภูมิปัญญาความสามารถของชุมชนห้องถิน ที่ว่านี้ แม้จะหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก เนื่องด้วยการสูญเสียจากนโยบายการ

พัฒนาของรัฐ แต่ก็ต้องคงอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยและควรจะเพียงพอสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลเรียนรู้ออกไปในวงกว้างในหมู่ชุมชนเกษตรกรรายย่อย ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคส่วนนี้ของโลก

การยืนหยัดในลิทธิ์ของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตนเอง และพึ่งตนเองให้เป็นเพียงยุทธศาสตร์ดังรับ เพื่อปกป้องตนเองต่อภัยคุกคาม สิทธิเสรีภาพจากกระ雷พาณิชย์นิยมข้ามชาติและระบบห้ามพัฒนาทางปัญญาอันก้าวข้ามมหาอำนาจอุดสาหกรรมตะวันตกเท่านั้น หากโดยสาระและเป้าหมายจริงๆ หมายถึงเป็นการเปิดทักษิณวิสัยการพัฒนา ก้าวหน้าบนพื้นฐานของดินทุนทางสังคม วัฒนธรรม อันเป็นข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอย่างแท้จริงในเวทีเศรษฐกิจ การเมืองทุกระดับ เป็นการปลด靄อกอาณา尼คทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญา และก้าวเดินไปข้างหน้าด้วยความเป็นไท และเจตนาทำงานอิสระเสรีอันฝัง根柢อยู่ในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการเรียนรู้โดยธรรมชาติของตนเองที่สั่งสมมาบัตบรรษณ⁴¹ ในประการสำคัญ หลักการพื้นฐานดินทุนทางสังคมวัฒนธรรม และเจตนาทำงานอิสระเสรี เช่นเดียวกันนี้เองยังสามารถขยายครอบคลุมไปถึงร่องของธุรกิจการค้าสมัยใหม่ ดังที่พั้นคั้กต์ วิญญูรัตน์ ให้บรรยายถึงประกอบการขนาดเล็กและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises) ในเชิงที่เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไว้อย่างແยบคายว่า :

หัวใจ SME นั้นคือ ทักษิณที่เกิดขึ้นได้จากการฐานทางประวัติศาสตร์และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่สั่งสมกันมา และพัฒนาผสานกับทักษิณจากแหล่งอื่น กล้ายเป็นทักษิณ

⁴¹Saneh Chamarik, "Technological Self-Reliance and Cultural Freedom" ใน C. G. Weeramantry, ed., *Human Rights and Scientific and Technological Development*, The United Nations University Press, 1990, หน้า 48-51

ใหม่ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยรากฐานของวัฒนธรรมเดิม ...SME นั้น ก็คือ กระบวนการผลิตจากทักษะ สินทรัพย์สำคัญของกระบวนการผลิตนี้ เป็นสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ นั่นก็คือ คน... (และ)... ทักษะนั้นมีความสำคัญเหนือกว่าส่วนของเทคโนโลยี

ในประเด็นนี้ SME จึงมีความหมายสำคัญมากต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคม อีกทั้ง SME เป็นกระบวนการผลิตที่อิงวัฒนธรรมเดิม จึงทำให้วิถีการผลิตของ SME สร้างปัญahan้อยมาก เมื่อเทียบกับการผลิตแบบ *Mass Production*⁴²

จริงๆ แล้ว หลักการพื้นฐานด้านทุนทางสังคมวัฒนธรรม ที่ว่ามา นี้ไม่ใช่จะให้ความหมายเพียงเพื่อแก้ไขทางออกในยามวิกฤตเศรษฐกิจ การเงินเฉพาะหน้าขณะนี้เท่านั้น หากแต่หมายถึงเป็นเกณฑ์คุณค่าทางสังคมร่วมกันมาแต่อดีต และที่จะพึงพัฒนาอย่างเป็นพลวัตต่อไปในอนาคต สามารถคัดสรรและผสมผสานกับภูมิปัญญาหรือวิทยาการใหม่ๆ จากภายนอกได้อย่างเหมาะสม ตามความจริงแล้ว SME ที่พุดๆ กันอยู่นี้ ไม่ใช่ของใหม่อะไรเลย เป็นเรื่องที่อยู่ในภูมิปัญญาทางธุรกิจของไทยมาช้านานแล้ว และมีตัวอย่างธุรกิจทำงานองค์ประกอบให้เห็นกันจำนวนมากmany อย่างเช่น บริษัทผลิตและจำหน่ายยาสมุนไพรแห่งหนึ่ง ที่ประกอบธุรกิจมาถึง 70 ปีเศษแล้ว อย่างมั่นคง และกำลังริเริ่มใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เนตขยายกิจการ อย่างนี้เป็นต้น⁴³ ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรค่าการศึกษาวิจัย และส่งเสริมกันอย่างจริงจังบนฐานคิดและเกณฑ์คุณค่าที่เป็นตัวของเรา

⁴² พันศักดิ์ วิญญูรัตน์: "ประเทศไทยกับโลกหลังปี 2000" *Corporate Thailand* ปีที่ 4 ฉบับที่ 41 มกราคม 2543 หน้า 32-33

⁴³ ผู้จัดการรายวัน, 19 มกราคม 2543

เงองอย่างแท้จริง ไม่ใช่เอาแต่อิงอาศัยกรอบจำกัดทางความคิดแบบเชลยชีว์ผูกติดมากับเงินทุนวิจัยจากแหล่งอำนาจจ包包กรอบจำกัดทางความคิดแบบเชลยชีวันนี้ จึงกลายเป็นผลงานวิจัยที่มาจำกัดลิตรอนสิทธิเสรีภาพของสาธารณะคนไทยด้วยกันเองดังเช่นที่เป็นมาโดยตลอด และทั้งที่กำลังจะเป็นไปในนามของตลาดเสรี ความโปร่งใส การปกครองที่ดี รวมทั้งประชาสัมคมหรือแม้แต่สิทธิมนุษยชน

โดยรากรฐาน สังคมไทยมีดันทุนทางฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น ดังเป็นที่รู้กันอยู่โดยทั่วไป แล้วก็มีข้อเขียนการพูดกันอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว เพียงแต่ในที่นี่ เห็นสมควรที่จะต้องย้ำถึงความเป็นจริงที่ว่า พื้นฐานดันทุนทางทรัพยากรและสังคมวัฒนธรรมดังกล่าว นี้ ทั้งหมดประกอบเป็นจุดแข็งร่วมกันของทั้งชุมชนเกษตรชนบท และธุรกิจขนาดเล็กและขนาดย่อมในเมือง โดยเฉพาะในเรื่องอาหารและยา รวมทั้งผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอื่นๆ ดังนั้น จึงยอมเป็นหลักการสังคมที่อ่อนวยส่งเสริมให้การพัฒนาได้เป็นไปในวิถีทางของความสอดคล้องและสมานฉันท์ ไม่เป็นการแบ่งแยกแเปลกแยกและเป็นปฏิบัติที่อกันระหว่างเมืองกับชนบท และอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรม ดังเช่นที่เป็นมาภายใต้ศูนย์อำนาจของทุนอุตสาหกรรมนิยมในนามของเศรษฐกิจตลาดเสรี และ "ระบบที่เปลี่ยนโลกใหม่" ปัญหาอยู่ที่จะต้องร่วมกันพัฒนาส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายปฏิสัมพันธ์บนหลักการสิทธิเสรีภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมขึ้น เป็นการปูทางไปสู่กระบวนการประชาธิปไตยในระดับภาคทั้ง ประسانลัมพันธ์กันทั่วเมืองและชนบท

สุดท้ายที่จะต้องกล่าวถึง ก็คือ ทางเลือกสำหรับกลุ่มทุนและชนชั้นกลางใหม่ที่ก่อตัวขึ้นหลัง 14 ตุลาคม 2516 ยกเว้นเฉพาะกลุ่มทุนและกลุ่มมืออาชีพ หรือปัญญาชนนายหน้าที่ "รามบุตรี" แห่งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ครั้งหนึ่งเรียกว่า "ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ"

หรือ Mature Capital Force⁴⁴ แล้วก็ยังคงเหลือกลุ่มทุนและชนชั้นกลางไทยส่วนใหญ่ที่เดียวที่จะต้องตกอยู่ในที่นั่งถูกเบียด逼หอบออกไปจาก แวดวงของชนชั้นผู้เสวยอภิสิทธิ์ความมั่งคั่งจากการแสโลกาภิวัตน์ภายใต้ระบบอนุรุณนิยมอำนาจเปิดเสรี ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลธรรมชาติที่ว่า กระแสทุนนิยมโลกที่ว่านี้ จะมีพื้นที่ให้จำกัดเฉพาะสำหรับกลุ่มชนส่วนน้อยจริงๆ ในอนาคตต้องไม่ไกลจากนี้ไป ในโลกของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสูงๆ ระดับการเรียนรู้เทคโนโลยีคุณภาพจัดการสูงๆ และการแข่งขันช่วงชิงผู้ขาดอำนาจ กันอย่างເເວາเป็นເເຕາຍ⁴⁵ ในสถานการณ์สากลยังส่งผลกระทบใหญ่หลวง ถึงเช่นนี้ หนทางเลือกจึงมีไม่มากนักระหว่างเส้นทางแห่งลิกิติสติสเตรีภาพ และสันติประชาธิรัฐ กับกำแพง "ค่ายกักกันบรรษัทฯ" ภายใต้ทุนนิยมอำนาจ เปิดเสรีจัดที่ได้กล่าวถึงไว้ข้างต้น นับเป็นปัญหาท้าทายอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มคนชั้นกลางรุ่น "วีรชนประชาธิปไตย" ที่ได้ผ่านหันเหดุการณ์ "มหาวิบัติ" ตุลา 16 และ "พฤษภาภัยพิพ" 35 มาสู่ความ เยายวนของยุค

⁴⁴ ผู้จัดการรายวัน , 29 สิงหาคม 2539

⁴⁵ นักเศรษฐศาสตร์ พอล ครุกแมน แหล่งอ้างเดียวกันกับเชิงอรรถ หมายเลขอ 37

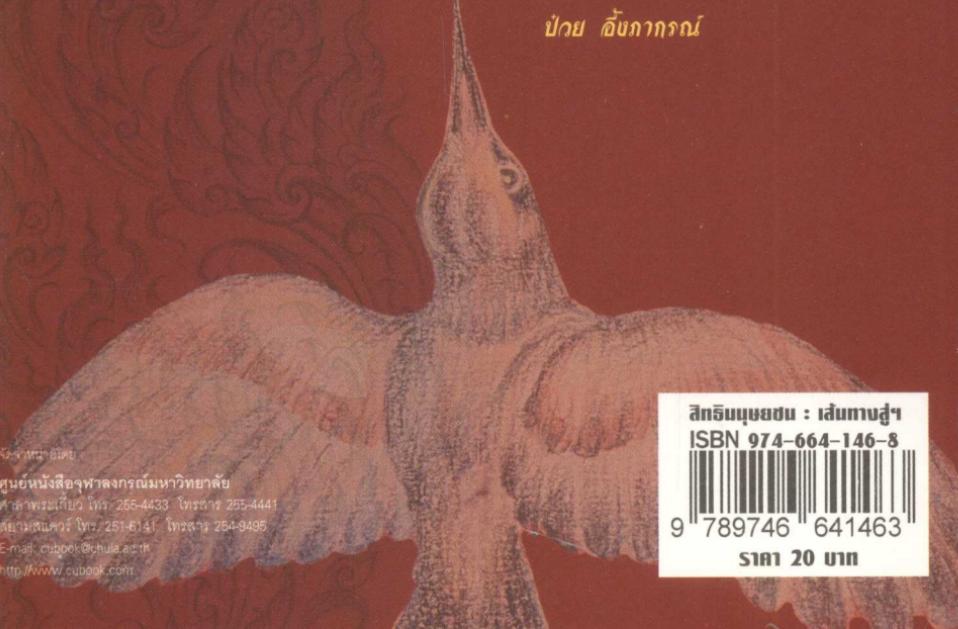
ในการประชุมผู้นำระดับหัวกระทิ่งจากทั่วโลก ทั้งนักการเมือง นักธุรกิจ และนักวิทยาศาสตร์ ที่นครซานฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1995 โดยนายกอร์บาชอฟ อิดดีผู้นำของอดีตสหภาพโซเวียตเป็นเจ้าภาพ ได้ผลสรุปว่า โลกทุนนิยมจะพัฒนา "ประชาธิรัฐ" ของระบบด้วยกลไกตลาดเสรี และเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป จนถึงจุดที่เศรษฐกิจโลก จะต้องการกำลังคนในอัตราส่วนเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น เพื่อให้ระบบทำงานได้ ส่วนที่เหลือถึงร้อยละ 80 ก็คงจะต้องพยายาม หากทางจัดการให้ดังอยู่ในความสงบด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ศาสตราจารย์ บิกนิว เบรชินสกี้ (Zbigniew Brzezinski) ที่ปรึกษาฝ่ายความมั่นคงสมัยประธานาธิบดี jimmy คาร์เตอร์ เรียกว่า Tittytainment กล่าวคือ สื่อความบันเทิงที่ช่วยให้เกิดความสนุก เพลิดเพลินไปในชีวิตประจำวัน (Hans-Peter Martin & Harald Schumann แหล่งอ้างเดียวกับเชิงอรรถ หมายเลขอ 17 หน้า 1-5)

เศรษฐกิจฟองสบู่ อันนำมาซึ่งการสูญเสียอีบโดย ยังผลบั้นทอนต่อสิทธิ เศรษฐภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาวไทยส่วนใหญ่ ตลอดจนฐาน ทรัพยากรดั้นทุนชีวิตสำหรับอนาคตของประเทศ นับเป็นหัวเรี่ยวหัวต่อ ของการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกภาระหนึ่งในช่วงเวลาไม่ถึงสามทศวรรษ และในขณะเดียวกัน เป็นช่วงเวลาที่ประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนได้ขยาย มิติและขอบข่ายสลับซับซ้อนขึ้นโดยลำดับ ทั้งในส่วนของฝ่ายกระทำและ ฝ่ายถูกกระทำ

...จุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้าย
 คือประชาชนชาวไทย สกอเสริญภาพขอบปะปาชนาไทย
 ในบรรดาประชาชนนี้ ไม่ได้แก่ชาติ ย่อมมีพี่น้า
 ในการนี้ คือ พี่ที่ได้สำนักแล้วในสกอเสริญภาพ
 และควรเล่าที่ได้สำนักเขียนนี้ถ้าไม่ใช่พี่ที่ได้มีวารสารได้รับการศึกษา
 กับภายนอกและภายนอกประเทศไทย
 เมื่อมีวารสารถึงพี่นี้ ก็ยอมต้องมีพี่น้าที่
 ความรับผิดชอบมากกว่าพี่อ่อน
 การนำไม้ไปเป็นสกอกรือดลสกอร์ แต่เป็นทันที

นักเขียน
อัษฎางค์

ลักษณะบุคคล : เส้นทางสู่ฯ
ISBN 974-664-146-8

9 789746 641463

ราคา 20 บาท